

Maj 2017

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 98

28. årgang – maj 2017

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Elisabeth Victoria Friis
Anita Garbers
Bettina Gram
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Henrik Madsen (formand)
Bulgan Njama (næstformand)
Henrik Bo Thrane (sekretær)
Chalotte Vad (sup.)

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
email: hbthrane@gmail.com

Kasserer: Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Årets forårsfest blev samtidig en fejring af det mongolske månenytår Tsagaan Sar. Vores mongolske medlemmer og venner gjorde en kæmpeindsats med at stege lam, tilberede salater og ikke mindst fremstille 1000 buuz! Aftenen forløb med taler, musik og en mongolsk dell-konkurrence. Bulgan Njama siger et par ord, inden hun overrækker førstepræmien til lille Sara i lilla dell.

Foto: Jan Koed

Indhold

Er Mongoliets råstofeventyr slut?	3
Højt spil i Gobi - I	5
Nirgidma og Henning	10
En fremmed kommer til Ulaanbaatar	14
Mindeord: Otgonchimeg Dugarjav	17
Mindeord: Dolgorsuren Otgon	17
Styrkelse af Partnerskabsnetværk	17
Case 4-7	18
Aktuelt	26
Mongols Motorcycle Club	27
Restaureringen af Kherlen Bars	28
Fodspor efter sauropod	29
DMS nyt	30

Oyu Tolgoi-minen ligger i Sydgobi, 80 km nord for grænsen til Kina, som er hovedaftager af minens råstoffer, der udover guld og kobber også bl.a. består af sølv og molybdæn. Minen er Mongoliets hidtil største investering i landets historie. Foto: Bettina Gram

Er Mongoliets råstofeventyr slut?

Sukhgerel Dugersuren, direktør for den mongolske ngo 'O. T. Watch', besøgte Danmark den 18.-19. marts 2017. Under sit besøg lagde hun vejen forbi Dansk Mongolsk Selskab og gav som oplægsholder på foreningens medlemsmøde nr. 140 en status over minedriften i Mongoliet.

En af Mongoliets skarpeste kritikere af landets mineindustri, Sukhgerel Dugersuren, var i marts inviteret til konference i København af den venstreorienterede tænketank *TransformDanmark* for at tale om »Risici ved råstofudvinning« ud fra eksempler fra Mongoliet.

Sukhgerel Dugersuren er stifter af og direktør for *O. T. Watch*, som er de mongolske mineselskabers vagthund. Organisationen overvåger bl.a., om landets største guld- og kobbermine i Gobiørkenen, *Oyu Tolgoi*, overholder mongolske og internationale love og standarder for minedrift. Organisationen støtter i mineområdet nomader med bl.a. træning i menneskerettigheder og miljøbeskyttelse, så nomaderne kender deres rettigheder i forhold til minerne.

Minedrift før og nu

Mongoliets historiske erfaringer med minedrift går kun knap 50 år tilbage og var i mange år centreret om kobberminen i Erdenet, 400 km nordvest for Ulaanbaatar. Det daværende Sovjetunionen påbegyndte i partnerskab med Mongoliet kobberudvinning i et stor-skala mineprojekt. Omkring den store, åbne mine blev i 1974 etableret byen Erdenet, som i dag er landets tredje største og en økonomisk grundpille i mongolsk nationaløkonomi. Eksport af kobber fra Erdenet kom efter minens etablering hurtigt til at stå for 60% af landets eksportindtægter.

I 2009 tog Mongoliet hul på en ny og meget mere omfattende mineæra, da landet åbnede op for uden-

landske mineselskabers og investorerers minedrift i landet. Mongoliet inviterede internationale mineaktører til at udvinde råstoffer i bl.a. Gobiørkenen, som indeholder store forekomster af bl.a. guld, kobber, jern, kul og uran.

I den sydlige del af Gobi, 80 km nord for den kinesiske grænse, ligger guld- og kobberminen *Oyu Tolgoi*. Minen begyndte at udvinde råstoffer i 2013 fra et åbent brud. Et kæmpemæssigt lukket brud i 1.300 meters dybde er under etablering og kendes som *Oyu Tolgoi Fase 2*. 150 km fra guld- og kobberminen ligger en af verdens største kulforekomster, som brydes i minen *Tavan Tolgoi*.

Etableringen og driften af begge miner har ikke været uden store omkostninger for miljøet og de lokale nomadefamilier og deres dyr. Eks-

Sukhgerel Dugersuren holdt et interessant oplæg søndag 19. marts i VerdensKultur-Centret på Nørrebro i København. Sukhgerel Dugersuren er oldebarn af Mongoliets røde helt, Damdin Sükhbaatar, der i 1921 sikrede Mongoliets uafhængighed af Kina med hjælp fra den røde hær i Rusland. På Sükhbaatarpladsen, den store, centrale plads i Ulaanbaatar foran parlamentet, står en rytterstatue af Sükhbaatar.

Foto: Bettina Gram

empelvis kræver råstofudvinding store vandressourcer, som i forvejen er knappe i Gobiørkenen.

Nyt stort IMF-lån

På mødet i København fortalte Sukhgerel Dugersuren DMS' medlemmer, at 90% af Mongoliets eksportindtægter i dag kommer fra råstofsalg. Dette ser hun som meget problematisk, da det gør landets økonomi helt afhængig af verdensmarkedets råstofpriser og landenes – i Mongoliets tilfælde Kinas – indkøbspolitik for råstoffer.

Efter en kort årrække med en eksplosiv årlig vækstrate på mellem 9-17%, som følge af en stor kapitaltilførsel og eksport af råstoffer, står Mongoliet i dag i en økonomisk krise og er dybt forgældet. Krisen skyldes hovedsageligt det kraftige fald i verdensmarkedets råvarepriser, og at mange udenlandske investorer har trukket sig ud af landet.

– Da mineeventyret begyndte, gav politikerne os løfter om rigdom. Sådan er det ikke gået. I dag er Mongoliet i økonomisk krise, sagde hun og tilføjede, at i februar 2017 fik landet et nyt lån på 444 mio. USD fra IMF, Den Internationale Valutafond.

Det først IMF-lån blev givet i 2015 som en redningsplanke til en synkende skude. Lånet rakte ikke langt, hvorfor et nyt er givet for at redde Mongoliet fra bankerot.

– Folk spørger, hvilke betingelser det nye IMF-lån er givet på? Det giver vores politikere os ingen svar på, men et gæt er, at for lånet betaler Mongoliet for, at der skabes bedre investeringsvilkår i landet. I marts blev et nyt råd for investorers rettigheder etableret i Mongoliet, nævnte Sukhgerel Dugersuren.

Baggrunden for det seneste lån er, at Mongoliet i år bl.a. skal begynde at tilbagebetale et SWOP-lån til Kina på 2,7 mia. USD. Landet har ikke penge til at afdrage så stort et beløb, der svarer til hele det nationale årsbudget.

Hvem ejer råstofferne?

Siden begyndelsen af Mongoliets nye mineæra har mongolerne diskuteret, hvem der ejer mineralerne og råstofferne i jorden. Ifølge nomadernes traditionelle livssyn tilhører råstofferne jorden, og de skal ikke fjernes fra den, da det skaber ubalance i naturen. I dag kaldes landet for »Minegolia«, hvilket ifølge Sukhgerel Dugersuren betyder, at

Mongoliet har solgt sig selv med hud og hår til udenlandske selskaber og investorer.

– Mongoliets regering har ingen magt længere. IMF støtter kun med nye lån, hvis vi fortsætter med råstofudvindingen, sagde hun på medlemsmødet og tilføjede:

– Den mongolske stat ejer 34% af minen *Oyu Tolgoi* i Sydgobi, resten ejer det canadiske mineselskab *Turquoise Hill Resources*, der er et datterselskab af det multinationale britisk-australske mineselskab *Rio Tinto*. I aftalen mellem parterne står der intet om, hvem der ejer kobberet eller guldet, som udvindes. Det samme gælder for den kommende underjordiske del af minen. Der står kun, at råstofferne ejes af projektet, men det kan ikke måles, hvad der ejes.

Er Mongoliets råstofeventyr slut? Stod det til Sukhgerel Dugersuren, var det aldrig begyndt, og råstofferne havde fået lov til at ligge i jorden. Hendes kritik mod mineindustrien er utrættelig, og kampgejsten har hun nok ikke arvet fra fremmede. Hendes oldefar var Sükhbaatar, Den røde Helt, som sikrede Mongoliets uafhængighed fra Kina i 1921. Han var medstifter af det mongolske kommunistiske parti og anses for at være den mongolske revolutions fader. ■

**Bettina Gram
Gitte Pedersen**

Højt spil i Gobi - I

Langs den asfalterede landevej i Gobi er baktriske kameler et almindeligt syn. Her drikker en stor flok vand ved et stenknuseri, som knuser skærver til vejbyggeri.

Med et sårbart miljø og årtusindgamle nomadetraditioner som indsats har den mongolske stat indgået dyre aftaler med tunge globale spillere på råstofmarkedet. Artiklens forfattere, Bettina Gram og Gitte Pedersen, tager med firhjulstrækker fra Ulaanbaatar til Sydgobis enorme minelandskaber for at høre naboerne til minerne fortælle deres version af historien. Dette er den første af to artikler om nomadeliv tæt på Gobiørkenens enorme råstofminer.

En tidlig mandag morgen i juli 2016, mens gadelamperne stadig er tændte og det smådrypper fra himlen, går turen i firhjulstrækker ud af hovedstaden Ulaanbaatar, UB, med kurs mod Sydgobi. Vi skal tilbagelægge 450 km for at komme til byen Khanbogd, hvor Mongoliets gigantiske guld- og kobbermine *Oyu Tolgoi* ligger, 80 km nord for grænsen til Kina. Undervejs kører vi forbi andre store mineanlæg i ørkenen. På turen skal vi besøge nomadefamilier, der bor omkring minerne.

Mongoliet, det tyndtbefolkede steppeland mellem Rusland og Kina, ser ud til at være villig til at sætte hele puljen på udvinding af undergrundens rigdomme af bl.a. guld, kobber, kul og uran. Landet, som er regionens fattigste, valgte i 2009 at sætte jagten ind på undergrundens rige forekomster af mi-

neraler og råstoffer. Store mineselskaber og investorer fra bl.a. Canada, Australien og Kina blev inviteret, og der blev indgået mange kontrakter om råstofudvinding. Målet var at opnå stor økonomisk gevinst, men for tiden er der dømt økonomisk krise. Efter nogle få år med uhørt høje vækstrater, slås steppelandet i dag med bundløs gæld.

Minedrift før og nu

I områder syd for de grønne stepper og ikke mindst i Gobiørkenen ligger store forekomster af råstoffer, som hidtil kun er udvundet i begrænsede områder af landet. En af de ældste, den stadigt produktive kobbermine i Erdenet, 400 km nordvest for hovedstaden, stammer fra midten af 1970'erne og blev etableret i samarbejde med det daværende Sovjet-

unionen. Kobberminen er verdens tredjestørste med en årlig produktion af over 125.000 ton kobber. Indtægterne fra minen har i årtier skæppet godt i den mongolske statskasse og udgør ca. 13% af landets BNP.

Erdenet-minen fik i 2013 en storebror i det sydlige Gobi. Her ligger *Oyu Tolgoi*, som er en af verdens nye stor-skala guld- og kobberminer. Mongoliet ejer 34% af minen, der er et joint-venture projekt med canadiske *Turquoise Hill Resources*, et datterselskab af det multinationale britisk-australske mineselskab *Rio Tinto*.

Udover guld og kobber udvindes bl.a. også sølv og molybdæn fra *Oyu Tolgoi*. En fase 2 af mineprojektet er under etablering inden for de næste 4-6 år. I modsætning til den nuværende åbne mine, er fase 2-minen en underjordisk mine i

Kulstøv fra Tavan Tolgoi-minen spredes over store afstande på Gobiørkenens forblæste ørkensteppe. Badamsed og hans familie bor 15 km fra minen. De ser ved slagtning af geder, at dyrenes lunger er sortplettede af kulstøvet.

1.300 meters dybde. Den åbne mine ligger på et areal omkring 80 km², mens den dybe, lukkede mine vil dække et meget større område. Forventningerne til den samlede kobberproduktion til sin tid er store: det anslås, at minen årligt vil kunne udvinde 450.000 ton kobber.

Kulstøv i lungerne

Næsten hele ruten fra UB til Syd-gobi er asfalteret, vejen blev færdig i 2013, så turen går hurtigt »ud over steppen«. Vi vælger at dele turen i to etaper, hvorfor vi efter 270 km – med en indlagt frokostpause undervejs – gør ophold for natten i byen Tsogttsetsii i Ömnögobi-provinsen i det sydlige Gobi.

15 km syd for Tsogttsetsii bor Badamsed og hans familie på den knastørre ørkenslette. De er nomader, ligesom familien har været det i generationer. Badamsed har 1.000 dyr – geder, får og heste. Han har fået et diplom af staten, fordi han

har så stor en dyreflok. Med diplom følger ingen penge, kun anerkendelse, og den er Badamsed tydeligt stolt over. Om sommeren bor familien sammen med omkring 10 andre familier i dette område, som også ligger i en afstand af 15 km fra kulminen *Tavan Tolgoi*. Minen består af seks forskellige sektioner, hvoraf hovedparten ejes af den mongolske stat. Den optager et areal på 90 km² og er Mongoliets næststørste mineinvestering efter *Oyu Tolgoi*-minen, som ligger 150 km sydøst herfor.

Minen ligger vest for familiens lejr, og trods den store afstand mærker de tydeligt dens tilstedeværelse, både i form af kulstøvgener og vandknaphed.

– Støvet fra minen sætter sig i gederne lunger. Det ser vi tydeligt, når vi slagter dem, så er lungerne plettet, siger Badamsed. – Ingen af os føler os syge, men syd for minen bor der ikke så mange familier længere i forhold til tidligere. Fårene i området er helt sorte i ulden pga. kulstøvet, tilføjer han.

Udtørrede brønde

Udover kulstøvet oplever nomadefamilien og dens naboer, at deres traditionelle vandkilder er udtørrede. Tidligere var der vand i området, trods at vi er midt i en ørken, og vand er sparsomt; men vandstanden er sunket i takt med den intensiverede minedrift – brydning af kul og udvinding af andre råstoffer kræver

meget vand. Mineselskaberne har bygget deres egne vandreservoirer, som er indhegnede og aflåste. Vandet kommer fra de floder og kilder, som nomaderne før hentede vand fra. Nomadernes store dyreflokke har brug for mange liter vand dagligt, men da de gamle brønde er tomme, og de ikke har adgang til mineselskabernes brønde, skal de hente vand op til 60 km derfra.

Ved en ihærdig og stædig indsats er det lykkedes to nomader fra lokalområdet at få overbevist mineselskabet om, at nomadefamilierne også skal have adgang til de knappe vandressurser i Gobi. Uden vand kan de og deres dyr ikke overleve. Nær Badamsed og hans families sommerlejr er der med tilladelse fra *Tavan Tolgoi*-minen trukket rørledninger fra mineselskabets brønd til en vandpost. Her har nomaderne påmonteret vandslanger, som de bruger til at fylde en række aflange vandtrug med. Så snart nogen kommer til vandposten og begynder at fylde vand i trugene, kommer flokke af geder og får løbende over ørkensteppen for at slukke tørsten.

Ikke kontaktet af minen

Den ældste del af *Tavan Tolgoi*-minen fejrede i 2016 sit 50 års-jubilæum. Minen inviterede ældre fra lokalområdet på rundvisning i minen, men Badamsed og hans familie fik ikke nogen invitation og har ikke været inde på mineområdet. De er

Erdenet-minen er en åben mine, som gradvis bliver større og større i takt med, at jordlag med kobbermalmen graves fri.

heller aldrig blevet kontaktet eller spurgt til råds af mineselskabet, som ellers har taget både land og vand fra nomaderne, der traditionelt har brugt mineområdets store areal til at bosætte sig på over sommeren. Nomaderne flytter typisk 3-4 gange i løbet af året med deres dyreflokke for at finde gode græsnings- og vandingssteder.

– Minen tager brønden, men det er regeringen, der bestemmer, siger Badamsed, som ikke føler, at han og familien, trods generne fra minen, ligger i »krig« med den. Men han indrømmer, at hvis forholdene forværres yderligere, så flytter de deres sommerplads. I den lange vintertid har de ikke minen så tæt inde på livet, da deres vinterlejr ligger 40 km væk.

En ung familie

Tidligt næste morgen tager vi videre fra Tsogtsetsii for at tilbagelægge

de resterende knap 180 km mod byen Khanbogd, hvor guld- og kobberminen *Oyu Tolgoi* ligger. Lige uden for Tsogtsetsii standser vi ved en lille ger, mongolernes traditionelle runde filttelt, hvor en ung familie bor. Manden Boldbaatar og kvinden Ganchimeg har sammen med deres tre små børn på hhv. 3, 6 og 8 år slået deres sommerlejr op i nærheden af *Energy Resources LLC*, som er Mongoliets største koksforarbejdningsanlæg. Anlægget vasker desuden kul fra *Tavan Tolgoi*-minen og gør kullet klar til transporten til Kina, som er fabrikens hovedaftager.

Familien har netop taget hul på et liv som nomader og har 100 geder og får. Tidligere boede de fast i deres telt i udkanten af Tsogtsetsii. Boldbaatar har købt kul til familiens eget forbrug om vinteren ved *Tavan Tolgoi*-minen, men ellers har de ingen kontakt til minen eller forarbejdningsanlægget. De kan tydeligt se de store mængder af affalds bjerge, som anlægget producerer, og de har hørt om, at dyrenes lunger bliver

Vandledningen fører vand fra minens brønd til nomadernes primitive vandpost. Først efter intense forhandlinger med *Tavan Tolgoi*-minen lykkedes det naboerne til minen at få lov til at tappe vand fra brønden, der henter vandet fra nomadernes traditionelle vandkilder. Når vandtrugene fyldes med vand, gælder først til mølle-princippet, og geder og får maser og skubber for at drikke vand. En regel er, at inden man forlader vandposten, fylder man trugene med vand, så områdets fritgående kameler og andre dyr også kan slukke tørsten.

plettede af kulstøvet. De kan selv mærke støvet i luften, hvorfor de har overvejet at finde et andet område at bo i om sommeren, men de føler ikke, at de har andre steder at tage hen. De andre nomader har deres faste områder, som de i løbet af sommeren flytter imellem, og den unge familie skal først til at finde deres plads blandt ørkenens andre nomadefamilier. Af den grund bliver de indtil videre, hvor de er.

Ufærdig jernbane

Den asfalterede landevej til Khanbogd er næsten tom for person- og

(Øv.) I Gobiørkenen er adgang til vand livsvigtig for mennesker, dyr og planter. Klimaet er sårbart og selv de mindste forandringer i nedbørsmængder eller vandreservoarer har store konsekvenser. (Ned.) På Oyu Tolgoi-minens facade står minens slogan på mongolsk og engelsk: 'Sikkerhed er alles ansvar'.

lastbiler. Tidligere kørte lastbiler nærmest i konvoj med kultransporter til den kinesiske grænse, men nu er kulproduktionen næsten gået i stå. Efterspørgslen på kul er sat på lavblus, bl.a. fordi Kina har valgt at

drosle ned på kulkraft til fordel for mere grøn energi. Langs vejen holder hele vognparker, der er ejet af entreprenører, som håbefulde venter på, at råstofudvindingen går i gang igen.

Fra *Tavan Tolgoi*-minen og de 250 km til den kinesiske grænse i syd har mineselskabet etableret en asfalteret vej, som i begyndelsen kun måtte bruges af minen til kultransporterne. Nomaderne havde forbud mod at bruge eller krydse vejen med deres dyreflokke, hvilket skabte store problemer for dem. Ofte måtte de gå kæmpe omveje for at komme til deres græsgange eller vandingssteder.

I dag er vejen overdraget til staten, hvorfor alle kan bruge den. Vejen er hullet af slid fra de mange tunge lastbiltransporter.

På nogle strækninger af landevejen løber langs den ene side en ufærdig jernbane, som stadig mangler sine sveller.

Jernbanen går fra *Tavan Tolgoi* og *Energy Resources LLC* og videre til *Oyu Tolgoi*-minen og dernæst til den kinesiske grænse. Jernbanen skal afløse lastbiltransporterne, men i dag ved ingen, om den nogensinde bliver fuldført. Jernbanen vil heller ikke gøre livet lettere for nomaderne. Med mellemrum er der la-

(Øv.) Ganchimeg ses her sammen med sine tre børn foran den unge families lille ger, der ligger tæt på affaldsberget fra Energy Resources LLC, som bl.a. vasker kul. (Ned.v.) Kulminen Tavan Tolgoi har sat hegn og lås om selskabets brønd, som er forbudt område for nomadefamilierne. En uskreven regel i Gobiørkenen siger ellers, at her deles man om vandressurserne, for alle har brug for vand. Den asfalterede landevej, som mineselskabet har etableret, har skabt nye problemer for nomaderne. (Ned.h.) Hverken får, geder eller kameler har et kursus i trafiksikkerhed, hvorfor nogle dyr bliver kørt over, når de krydser vejen. Samtidig skader den tunge trafik Gobis unikke og sårbare økosystem.

vet viadukter under banen, men åbningerne er så lave, at kun de små dyr som geder og får kan komme under. Nomadernes kameler er for høje til at kunne gå igennem viadukten, hvorfor de i stedet vil skulle risikere livet ved at gå over skinnerne.

Der er ingen tvivl om, at stor-skala minedriften i Gobi har store konsekvenser for nomadelivet. Spørgsmålet er, om nomaderne og deres dyr kan blive ved med at overleve i området? I næste nummer af Ger fortsætter turen mod Khanbogd og landets største mine, *Oyu Tolgoi*,

hvor vi spørger flere nomadefamilier om livet som nabo til en mine. ■

**Bettina Gram
Gitte Pedersen**

Forfatterne besøgte nomaderne i Sydgobi i juli 2016. Alle fotos er taget af Bettina Gram.

Nirgidma og Henning

I 1932 skrev torgut-prinsessen Nirgidma forord til anden del af Henning Haslund-Christensens bog »Zajagan« (1935), som fortæller om Haslunds deltagelse 1927-1930 i Sven Hedíns »Sino-Swedish Expedition« 1927-1935 til Gobi og torgut-mongolerne i Xinjang.

Nirgidmas forord

Haslund 1935:149-150

Det var i den lille by Chugochak på grænsen af Sinkiang [Xinjiang], at jeg mødte Henning Haslund og havde den glæde, som sjældent beskæres os mongoler – frit og utvungent at tale om vort land. Der fandtes intet, jeg kunne fortælle ham derom eller forklare ham, thi han var en af vore egne.

Er det på grund af det liv, vi fører – så ulige alt andet i verden – eller er det på grund af vort lands afsides beliggenhed, at menneskene er tilbøjelige til at betragte os som underlige væsner, nulevende gåder fra en svunden verden?

Eller også opfatter de os som fuldstændige børn og siger smilende: »De er så primitive«. Endskønt der ligger et vist mål af sandhed i denne opfattelse, er det langt fra alt, som kan siges om mongolerne. – Al ligevel er det det vedtagne.

Den eneste måde, hvorpå man kan lære at kende og forstå et folk, er at blive en af dem, at føle sig som en af dem, at dele deres glæde og sorg. Haslund har gjort dette, lige siden han i 1923 først kom i berøring med mongoler. Han har levet blandt khalkha-mongoler på de grænseløse stepper i Ydre-Mongoliet – landet med de endeløse nomadevandring, eventyr og drømme. Han har færdedes med kamelkaravaner gennem solsvedne og vindpi-

skede ørkener. Han har levet blandt torguterne, mit eget folk, i Khara Shar, i Tsoltus.

Og overalt har mongolerne hilst ham med »det lykkelige smils uvurderlige gave«, thi de mærkede med naturmenneskers fine intuition den stærke sympati, han nærede for dem.

For ham lagde de alt forbehold bort og blev hans venner – tillidsfulde, trofaste venner. De har betroet ham deres drømme og mål. De har fortalt deres sagn og vidunderlige skildringer fra forfædrenes historie. De har sunget sange, som stod deres hjerter nær. For ham har de åbenbaret den tro, de forfægter, thi de har vidst, at han ville forstå. Omend deres forestillinger stundom kunne synes barnlige, ville han ikke le af dem, eftersom de var menneskelige.

Det, som synes at have gjort stærkest indtryk på ham og glædet ham mest, turde være hans opdagelse af, hvor nær mongolerne stod ham. For en mand, som har levet i Kina, Japan, Indien og har tænkt og følt, som vesterlændinge i Østen almindeligvis gør, må det have været en glædelig erfaring at finde en del af Centralasien så overensstemmende med hans europæiske karakter.

Jeg vil ligeledes hævde, at europæernes tænke- og livsopfattelse står os langt nærmere end de andre racers. Vi har samme opfattelse af skønhed, hæder, samme sans for

humor, jeg vil næsten sige – samme idealer. Og jeg er taknemmelig mod Haslund, fordi han har forstået alt dette.

Han har ikke blot lært at elske bjergene og stepperne, de store vidder, skyerne og Centralasiens strålende stjerner, men – hvilket er meget mere væsentligt – han har forstået, hvilke ledestjerner vildmarkens ukunstlede og frihedselskende sønner følger – ivrige efter at lære, rede til at lytte til budskaber fra den ydre verden.

Ehren Khabirga, november 1932

Nirgidma of Torguts

Nirgidma of Torguts

Hvorfra kendte de hinanden

Haslund 1935: 239-240

Nok skriver hun om Henning Haslund-Christensen, men hun fortæller også om mongolerne og om den fælles forståelse mongoler og danske i mellem. Måske er det ikke helt tilfældigt, at det netop er prinsesse Nirgidma, som skriver dette. Hun havde været i Europa på samme måde, som Haslund havde været i

Mongoliet. Hver har de fra deres ståsted valgt at se lighederne fremfor at fokusere på forskellighederne, netop som Hans Hellighed Dalai Lama i denne tid rejser rundt i verden og opfordrer folk til.

Ved Sven Hedins hjælp havde torgut-fyrsten foræret den svenske konge et komplet tempeltelt. Det blev Haslunds opgave for ekspeditionen at sørge for, at dette tempeltelt kom sikkert til Stockholm, hvor det nu befinder sig på det etnografiske museum, Folkens Museum.

I slutningen af sin bog (*Zajagan*, 1935: 229-240) fortæller Haslund om afrejsen med de 20 kamellæs, som bar tempelteltet fra Xinjiang, og om sit møde med prinsessen:

*En junidag 1929 blev vi indhentet af 20 galoperende torguter. Det var hurtige ynglinge på kåde heste, vilde af fartens fortryllelse over afstandsløse stepper. En kort stund holdt de deres gangere an for at udveksle glade hilsner og nysgerrige spørgsmål og skønt vi ikke havde set hverandre før, var vi snart som gamle bekendte. De mumlede hastige bønner for min karavanes hellige last, priste Sin Chins godhed og visdom – [RG: om Sin Chins historie, se *Zajagan*, 1935: 189 og frem] – og smilede imod mig. De var torguter fra Khara Ossun på vej for at møde deres prinsesse. Og deres prinsesse var næsten beslægtet med mig, thi hun havde i mange år levet blandt mit folk, og nu beherskede hun alle den hvide races forunderlige kundskaber. Nu endelig skulle hun komme tilbage til de græsgange og det folk, hun havde forladt som barn, og de var udsendt for at byde hende velkommen. Hestene dansede, og så fortsatte de 20 ryttere galoppen for at ride deres prinsesse i møde.*

Hvad var det for en prinsesse, de fablede om, spurgte jeg Lyrup Gelling. – Vidste jeg ikke det? Torguternes Nirgidma ventedes tilbage til stepperne fra frankernes land.

Photograph by Maynard Owen Williams

A MONGOL PRINCESS WHO SPEAKS THE LANGUAGES AND THINKS THE THOUGHTS OF BOTH ORIENT AND OCCIDENT

Familiar with the life of the Rue de la Paix, Princess Palta (Nirgidma of Torhut) is here seen at the entrance of a yurt such as Asiatic nomads have used since the days of Herodotus (see Color Plate IX).

Torguternes Nirgidma, det var jo hende, som Sin Chin så ofte havde citeret, og om hvem jeg i teltene havde hørt så meget utroligt, at jeg havde opfattet hende som en fantasifigur; mongolpigen, som talte vesterlandets sprog, og hvis egenskaber gjorde hende til en stepperens sagnskikkelse.

Samme aften kom vi sveddrypende og støvede til grænsebyen Chugochak, hvor jeg skulle opleve et forunderligt møde. Hun, torguternes Nirgidma, var en slank ung-pige, hvis raffinerede pariseretoilette virkede eksotisk mod hendes mørke skønhed.

For blot et par dage siden havde hun forladt den wagon-lits, hun havde besteget i Bryssel, og hendes sprog og fremtræden var formet af 7 års universitetsstudier og storstadsliv. Lige så mange års nomadeliv lå bag mig.

Og således kom det sig, at vi sad der og skænkede hinanden vidt forskellige indtryk fra Øst og Vest – men det var hende, der bragte nyheder fra min verden i Vest og mig, som berettede om de uforanderlige stepper, som var hendes oprindelse.

Vore omgivelser var et asiatisk sarais solhvide gårdsplads med heste, æsler, kameler og karavanefolk,

som kom og gik. Med fuldendt elegance beherskede hun vesterlandets kultursprog, og på alle mine spørgsmål fandt hun træffende svar. Fjorten timer talte vi, og som timerne gik, gled hendes tale mere og mere ind på mongolske tankebaner. Da vi skiltes for at begive os til vore respektive karavaners opbrudssteder, havde vi længe været i Mongoliet, og vore afskedshilsner var mongolske.

Hvem var Nirgidma

1907-1983

Den hollandske diplomat i Kina, Carl Barkman (1919-2006) har skrevet en roman om Nirgidma. Barkman har på internettet www.barkman.nl/en fortalt om sit møde med hende. Her i referat:

Da Barkman (28 år) først mødte Nirgidma (40 år) i Beijing i 1947, blev han straks betaget af den bemærkelsesværdige kvinde. Selv om hun var torgut-prinsesse for et nomadefolk dybt inde i Centralasien, talte hun et smukt fransk, også et godt engelsk, kinesisk og russisk. Nirgidma havde fået en europæisk og en kinesisk uddannelse ved den franske nonneskole Sacré-Cœur i Beijing og havde siden studeret et bredt udvalg af emner i Paris og Bruxelles, blandt andet politik, litteratur og musik. Nirgidma var gift med en fransk diplomat, Michel Bréal, som var generalkonsul i Beijing, hvor Barkman repræsenterede Holland. Blandt diplomat-fruerne udskilte hun sig som en fantastisk mangesproget kvinde med stor kulturel indsigt, både når det gjaldt Østen og Vesten.

»Hun var 40 år, men så meget yngre ud«, fortæller Barkman. »Hun var en slank og charmerende ung kvinde, hvis ansigt reflekterede sindsro, som pludselig kunne forandre sig til levende opmærksomhed. En orientalsk skønhed? Ja, men og-

så vestlig, for hendes påklædning, kropssprog og hvad hun talte om var vestlig, særligt fransk. Da hun opdagede min interesse for hendes folks historie, hvilken jeg havde studeret, da jeg gik på universitetet, talte vi ofte om Centralasien i almindelighed og om hendes folk i særdeleshed.«

Nirgidma voksede op i Xinjiang, hvor torgut-folket, den største gruppe blandt oirat-mongolerne, levede i telte som nomader med heste, kameler og får. Sommeren tilbragte de på de grønne alpine græsgange i De Himmelske Bjerge eller i Altai. Om vinteren opholdt de sig i de varmere dale og oaser med subtropisk vegetation. Livet kunne dog nu og da være vanskeligt på grund af stærk varme, voldsom tørke eller ulidelig kulde.

Nirgidmas far, Prins Palta, var en meget kultiveret mand, både kinesisk og oirat-mongolsk. Han var en statsmand med en god forståelse af militær videnskab, som han havde studeret i Tokyo, hvor han boede 1906-1908. Nirgidma var født i Tokyo. Da Prins Palta kom tilbage til Kina, blev han udpeget til guvernør for den store Altairegion. I 1917 flyttede den 10-årige Nirgidmas far til Beijing som senator i den kinesiske republik. Allerede som ung mand havde Prins Palta overrasket kinesiske videnskabsmænd med sin dybdegående viden om kinesisk historie og litteratur, desuden kunne han også både engelsk og japansk.

Billedteksten fra 'National Geographic': Prinsesse Nirgidma af Torgut med sin hætteklædte ørn i Urumchi. Den mongolske prinsesse har læst engelsk i Beijing og fransk og medicin i Bruxelles. Hun oversætter mongolske folkesagn, tæmmer mongolske ponyer og broderer selv sine mongolske dragter.

Prins Palta mente, at et menneskes største rigdom var hans intellekt, lærdom og viden, derfor ønskede han, at hans fire børn skulle modtage både en østlig og en vestlig uddannelse.

1915-1918 fik sønnen Mindzhur-Dordzhi (Migyur Wang, Min Qing Wang) uddannelse på en russisk officersskole i Sankt Petersborg. Nogle kinesere syntes, at han var for russervenlig, men sønnen overtog dog sin fars titel efter farens død og helligede sig sit folks velbefindende. Da kommunisterne i 1949 overtog magten i Kina, flygtede han via Tibet og Indien til Taiwan, hvor han døde i 1975.

Nirgidma fulgte sin fars ønske og tog til Europa for at gå på universitetet i Paris. Hun var en flot pige, som skabte opmærksomhed, især

blandt de intellektuelle oirat-kalmyk-immigranter, som boede i Frankrig. De skrev digte til hende, beundrede hende og forelskede sig i hende. Hun havde en skarp hjerne. Hun havde en meget bred kulturel forståelse. Hun havde et charmerende væsen og var meget venlig. Hun vandt hurtigt mænds hjerter.

Mens Nirgidma studerede i Paris holdt hun torgut-khanen Seng Chen og hendes bror Migyur Wang underrettet om udviklingen og de politiske begivenheder i Europa. Migyur Wang regerede den østlige vinge af torguterne i Khara Ossun.

Nirgidma og hendes ældre bror Migyur Wang var børn af Prins Paltas og hans første torgut-kone, Orlo-ma. Prins Paltas anden kone var khoshut. Med Prins Paltas havde hun datteren Sertso og sønnen Tsedn-Dordzhi. Sertso var en meget dygtig pige, som udover at tale mongolsk og kinesisk hurtigt lærte at tale engelsk, fransk og japansk. Desværre døde hun som 17-årig.

Som en udløber af Prins Paltas idé om at give sine børn både en vestlig og en østlig uddannelse, blev sønnen Tsedn-Dordzhi (Tsedn Dorji, Tseren Dorje) sendt til Tyskland for at studere. Der går rygter i familien om, at han besøgte Danmark engang i 1930'erne, hvor han skulle have afleveret et manuskript skrevet af Zaya Pende, som var skaberen af en mongolsk skriftform. Det har endnu ikke været muligt at berigtige dette.

I slutningen af Anden Verdenskrig vendte Tseden Dorji tilbage fra Tyskland for at undervise i tysk ved det katolske universitet i Beijing. Han udgav senere en bog om sine oplevelser, *Flaneur im alten Peking*. Den giver indtryk af, at forfatteren var lidt af en playboy.

Barkman havde på hollandsk skrevet artikler om de kalmykker, der forlod stepperne langs den sydlige del af Volgafloden i 1700-tallet [RG: se denne historie fortalt af

Henning Haslund-Christensen, Ger 1: 22-31] for at drage tilbage til Mongoliet. De havnede dog i De Himmelske Bjerge, hvor den kinesiske kejser gav dem jord. Nirgidma var meget interesseret i denne sit folks historie og hjalp Barkman med en engelsk udgave af artiklen.

I 1932 foretog Maynard Owen Williams en rejse i specialbyggede Citroën-biler fra Middelhavet til Det Gule Hav. På vejen mødte han Nirgidma, og om hende fortæller han [*National Geographic* 62, 1932: 534-536]: Hun var klædt i ridestøvler, en stramtsiddende blå nederdel, en enkelt hvid bluse pyntet med lidt koralbroderi. Hendes hår var lidt sjusket efter et hurtigt ridt på en sej mongolsk hest. Denne kvinde var charmerende, intelligent, objektiv og talte fransk uden accent samt amerikansk-engelsk med nutidens slagord.

»Hvorfor kan folk fra Vesten og Østen ikke lide hinanden?« spurgte Williams.

»Hvorfor sætte lighedstegn mellem konservatisme og ikke lide?« svarede Nirgidma. »Inviterer du altid fremmede til din klub eller dit hjem? Østen har en psykologisk 'stor mur', hvis beskyttelse er begyndt at være mindre sikker. Menneskene bag muren ønsker ikke at blive elsket eller ligefrem værdsat. De ønsker blot at leve uforstyrret i fred og ro. Folk forsøger ikke kun at beskytte sin ejendom, men også deres livsstil. Måske er jeres måde at leve på rigtig for jer, men den truer vores. I har fart på og har travlt, derfor er I barbariske. I er optaget af og henrykte for mekanisk legetøj, som I alligevel ikke helt kan styre. I kan lide åbenhed og ærlighed, men indtil ægte forståelse er tilstede, vil selv formel høflighed hjælpe. I dominerer verdens idealer, som er forskellige fra vores. I er mennesker med biler, jernbaner, radio. I opfatter dette land som tilbagestående, fordi det er uden veje, fart, en fri

presse, et budget i balance, sanitet eller jeres form for retfærdighed. Derfor har I medynk med kineserne. Men de lever i Himlens Kongerige, som er centrum for alle de verdener, som betyder noget. Jeres fremskridt er kaotisk, i det mindste i dets sammenstød med Østen, fordi vores åndelige værdier ikke bliver anerkendt. Vi mongoler er frigiorte, frie mennesker. 'En god hest og de uendelige stepper under Guds himmel', det er vores ønske og begær. Og vi har realiseret det. Min onkel Shalives Gegen er buddhist. Intet kan chokere ham. Han har simpelt hen for dyb fodfæste i retfærdighed. Han kender ingen store vesterlændinge, end ikke kun af navn, men han har fortalt mig: 'Gnisten til det kreative liv eksisterer i Østen. Folk fra Vesten vil finde lyset, men det er stadig skjult under materialismens skal. I en fremtidig inkarnation vil Panshen Lama blive et nordisk menneske.'«

Mere gengav Williams ikke af sin samtale med Nirgidma.

Barkman mødte Nirgidma igen omkring 1950 i Beijing. Han fortæller, at da var hun blevet gift med en fransk diplomat, og at hun var en excellent værtinde, som udstrålede charme og autoritet. Hun var en uddannet kulturelt interesseret kvinde. Hendes mand Michel Bréal havde været ambassadør i Afghanistan, Laos og Thailand. Nirgidma havde lært sig flere sprog. Hun kunne lide musik, dyrkning af blomster i haven, og hun foretrak at læse essays frem for romaner.

Nirgidma døde i Paris i 1983.

Rolf Gilberg

Noter

Portrættet af Nirgidma side 10 er taget i Beijing i midten af 1930'erne af Thorbecke, hustru til en hollandsk diplomat.

Billederne side 11 og 12 er fra *The National Geographic Magazine*, nov. 1932, vol. LXII, no. 5. Foto: Maynard Owen Williams.

En fremmed kommer til Ulaanbaatar

»I morgen forlader jeg Mongoliet for at rejse hjem til England.« Sådan skriver Rosalind Perrett i sin blog den 11. april 2017. Den 19-årige kvinde har været på et 6 ugers studieophold på Mongoliets Nationale Universitet. Her følger hendes fortælling om forventninger og virkelighed.

Da jeg ansøgte om et studieophold i Ulaanbaatar, havde jeg ingen anelse om, hvad der var i vente. At booke flybilletten var som at springe ud i afgrunden med bind for øjnene. De bange anelser blev i den grad næret af mine venners og familiens reaktioner, da jeg fortalte dem nyheden. Nogle af dem grinede, nogle af dem virkede lamslåede, mens andre udstødte et forfærdet gisp. Alle så de undrende på mig. »Mongoliet?« udbrød de, »hvorfor i alverden vil du til Mongoliet?«

Ideen om at jeg frivilligt ville forlade Somerset for at rejse 7.000 km til det, de troede var en dybfrossen ødemark, fattede de ikke en brik af. Nogle nægtede simpelthen at tro på det og skrev »god rejse til Samoa eller Thailand«. Andre forsøgte at overbevise mig om, at jeg havde indladt mig på en selvmordsmission, og at jeg helt sikkert ville blive kidnappet og givet i bytte for en yakokse på de mongolske stepper. En enkelt forsøgte sig endda med at påstå, at mongolerne var kannibaler.

Men uanset alle mine forventninger til Mongoliet blev de totalt vendt på hovedet sekunder efter landingen i Chinggis Khaan Airport. Her blev jeg modtaget af Zulaa, hvis

brede smil fortalte mig, at mongolerne er et folk af venlige, oprigtige og gæstfri mennesker. Jeg var slet ikke forberedt på den varme velkomst, jeg fik af min værtsfamilie og af mine arbejdskolleger, som tilbød mig konfekt, te og *buuz* i samme øjeblik jeg trådte ind ad døren. (Jeg forudså heller ikke det mongolske centralvarmesystems effektivitet, som det fremgik af min kuffert propfyldt med overfrakker, uld- og termotøj. Som følge heraf sad jeg i min lejlighed hver aften og følte mig som en kogt krebs).

Jeg er blevet ydmyg over for menneskenes medfølelse og generøsitet og imponeret af den stolthed, mongolerne viser for deres land og deres værdier. Alle mine bekymringer er bortvejret af oplevelsen af, at mongolerne oprigtigt ønsker, at fremmede skal føle sig godt tilpas i deres land, og at de byder dem velkommen som venner.

Mongoliet versus England

På nogle områder er Mongoliet og England ikke så forskellige. London og Ulaanbaatars skyline er begge domineret af skinnende glasbygninger, i hvert fald har Blue Sky

Tower visse ligheder med Londons berømte »Gherkin«, agurk. Begge nationer har en forkærlighed for te, som kun overgås af den kærlighed, man har til sin nærmeste familie. Træd indenfor i et engelsk eller mongolsk hjem, og i løbet af få minutter vil der blive serveret en kop af den dampende varme, brune eliksir.

Men her slutter så lighederne.

Mongoliets snedækkede bjerge er langt fra Englands grønne bakker, og det er meget usandsynligt, at man vil se svævende ørne på himlen over Derbyshire. Man kan måske få øje på en gærdesmutte. En bogfinke hvis man er heldig. Det mongolske landskabs tilsyneladende uendelighed var det, der gjorde størst indtryk på mig, da jeg ankom (bortset fra trafikken, som »slog mig« på bagsiden af benet, da jeg krydsede Fredsboulevarden).

Steppen strækker sig milevidt, indtil den glider over i den blå himmel, som hæver sig op over landskabet. I England derimod er landskabet delt op i rækker af hække, hegn og småveje, delt op i grønne firkanter som lapper i et kludetæppe – for blot at beskrive den del af England, der rent faktisk er grønt, for

England er byernes land i langt højere grad end Mongoliet, selvfølgelig på grund af den store forskel i befolkningstætheden mellem de to lande.

Hvilket landskab foretrækker jeg? Englands grønklædte dale vil for altid være mit hjem, men jeg mærker, at der er åbnet et hjerterum for det storladne Mongoliet. Dets bjerge kommer til at fylde meget i mit sind i de kommende mange år.

Selvfølgelig kunne det tilsyneladende fravær af færdselsregler i Ulaanbaatar ikke undgå min opmærksomhed: kort efter min ankomst svingede en bil brat ind foran os, mens chaufføren trykkede hornet i bund og kun med nød og næppe undgik at torpedere os. Den uforudsigelige svingen til højre og venstre er ikke så almindelig i England, måske med undtagelse af Swindon en fredag aften. Måske er det fordi englænderne tilhører et folk, som vil komme med tusind undskyldninger, selv om nogen skubber dem af banen, fordi de standser deres ængstelige biler foran det røde lys, hvad enten der er krydsende fodgængere eller ej.

Det mongolske køkken er også meget anderledes end det britiske, som jeg er vant til. I England foretrækker man generelt kylling, bøf og bacon frem for fårekød, og den mongolske *buuz*, som jeg straks blev trakteret med ved min ankomst, var nyt for mig. Min overraskelse var ganske stor, da jeg skulle smage det, jeg troede var en agurk, viste sig at være en tomat.

Foretrækker jeg engelsk mad? Egentlig ikke. Mongolsk mad har

en næringsfylde, som man ikke finder i det ølakkompagnerede *fish and chips*, og et krus varm mongolsk mælk slår når som helst et glas letmælk.

En sidste og vigtig sammenligning er forholdet mellem mongolske og britiske senge. Måske er dette en grov generalisering, da jeg kun har sovet i én seng i Mongoliet, men de synes at være meget hårdere end de engelske senge.

Det blev jeg hurtigt klar over efter ankomsten til min værtsfamilies lejlighed, da jeg – en udmattet, overophedet rejsende belæsset med tung bagage – kastede mig ned på min nye madras og i et splitsekund følte det, som om jeg havde brækket ryggen fire steder.

En nybegynder i UB

Selvfølgele følte jeg mig som en udlænding i Ulaanbaatar. Jeg kunne ikke have set mere vestlig ud, selv om jeg havde slynget *Union Jack* rundt om skuldrene og brudt ud i en gribende fortolkning af *Rule Britannia*. Men de fleste blikke var nysgerrige, ikke truende, og jeg er sikker på, at også jeg gjorde mig skyldig i en smule stirren. En vis ængstelse opstod kun, når jeg skulle med en bus eller taxi, hvilket mine værter gentagne gange advarede mig imod, eller når jeg besøgte et af markederne og blev rådet til at holde godt fast i min taske.

At komme spadserende hjem sent om aftenen for at gå i seng var

muligvis ikke særligt fornuftigt – jeg har allerede beskrevet sengen. Jeg følte mig fortabt alle steder i byen bortset fra på Chinggispladsen, og de mongolske penge forvirrede mig. I den første uge lignede jeg en englænder til pinagtighed, når jeg hos bageren betalte med to 20.000 tugrik sedler for en sandwich, der kun kostede 6.000 tugrik.

Og jeg savnede England en smule. Jeg savnede min familie og venner for eksempel, og mine kæledyr, hunden og katten. Jeg kunne have klappet en af de hunde, der strejfede om i Ulaanbaatar, men jeg tror ikke, det ville have været tilrådeligt: det ville sikkert have givet mig udslet eller en mistet underarm.

Jeg savnede også den grønne farve. Ikke for at sige, at der slet ikke findes noget grønt i Ulaanbaatar – fx fremtræder *Unitel*-skiltet i en ret flot lindegrøn frave. Men jeg savnede at se træer med store kroner og græsklædte marker. I Ulaanbaatar følte jeg det, som om jeg levede i en snekugle – én som havde været rystet voldsomt – for ofte vandrede jeg totalt desorienteret rundt.

Men mit samlede indtryk af byen var positivt. Oplysningen af Chinggispladsen tændte min glæde over at være i Mongoliet og dele nogle fantastisk lykkelige øjeblikke med det smukke mongolske folk. Fra markedsbodernes livlige farver til sneens hvide uberørthed, fra de brølende gader til de fredelige klostre på højene er Ulaanbaatar en by, der ikke kan undgå at fortrylle den fremmedes sind. Og jeg er glad for, at jeg kom. ■

Rosalind Perrett

Rosalinds eller Rosies originaltekst findes på adressen <https://blueskythinkingmongolia.wordpress.com/2017/04/11/ulaanbaatar-through-the-eyes-of-a-foreigner>. Alle fotos er taget af Jan Koed i september 2012.

Otgonchimeg Dugarjav

Vores tidligere projektmanager og bestyrelsesmedlem af Mongolsk Dansk Selskab (MDS) Otgonchimeg Dugarjav afgik ved døden efter kort tids sygdom i februar 2016. Mange kendte hende som Otgon. Hun var uddannet økonom og forsvarede en PhD afhandling i økonomi. I mange år arbejdede hun i Det mongolske Videnskabsakademis Økonomiske Institut. Efter Mongoliets overgang til markedsøkonomi og demokrati stoppede hun sit arbejde på akademiet. Lønnen i det offentlige var så elendig, at man ikke kunne overleve som enlig mor med tre børn. En overgang arbejdede hun i nystartede private firmaer, indtil hun blev tilknyttet vores projekt »Gadebørn i Mongoliet« i 1998.

Hun var med til at starte projektet fra bunden af og var en fremragende projektleder, seriøs og hårdtarbejdende og samtidig et sjovt og varmt menneske. Jeg har kun de bedste minder fra samarbejdet. Efter nogle års ansættelse på vores projekt fik hun en lederstilling i Mongoliets Nationale Universitets (MNU) Skole for Internationale Relationer. Hun var en af drivkræfterne bag gennemførelsen af to store konferencer om Danmark og Mongoliets relationer, som blev afholdt af MNU, MDS og DMS. Ved siden af sit aktive arbejdsliv ydede hun konsulentbistand for flere internationale og lokale institutter. Hun var aktiv i alle årene i vores partnerskabsprojekter som bestyrelsesmedlem. Hun blev valgt som formand for vores nyetablerede Spare- og Lånekooperativ NNTS, indtil hun pludselig blev syg. Hun efterlader sig et stort tomrum og er savnet af mange. Ære være hendes minde.

Bulgan Njama

Dolgorsuren Otgon

I det daglige blev hun kaldt Dogoo. Hun var en lyssende stjerne og et overskudsmenneske på næsten samme måde som vores veninde Otgon. Jeg kom til at kende Dogoo allerede i 1998 gennem vores socialfaglige kursus i Dundgobi Aimag, hvor der deltog socialarbejdere fra hele aimagen. Dogoo var dengang kun 20 år – nyuddannet fra et af universiteterne. Efter nogle år startede vi projektet »Udsatte grupper i Mongoliet«. Gennemførelse af et 2-årigt kombineret uddannelsesforløb for medarbejdere fra 16 aimag/distrikter var én af opgaverne i projektet. Det viste sig, at Dogoo var blandt Dundgobi Aimags deltagere i uddannelsen. Hun var dengang ansat i aimagens socialforvaltning.

Hun var kvik, energisk og smittede alle andre med sit altid gode humør. Hun nåede også at afslutte forvaltningsuddannelsen i Ulaanbaatar. Efterfølgende etablerede hun i samarbejde med andre Socialt Partnerskabsnetværks lokalafdeling i Dundgobi Aimag. Hun blev frivillig i vores lokale organisation og udførte projektarbejde som bestyrelsesmedlem og formand for låneudvalget. Hun havde samtidig et travlt arbejdsliv og var ansat som lokal leder af regeringens program for fattigdomsbekæmpelse. Hun nød stor respekt og anerkendelse for sit arbejde såvel blandt almindelige borgere som i den lokale regering. Hun blev pludselig syg, og efter en relativt kort sygdomsperiode døde hun i april 2017. Hun var en god mor for sine 3 børn. Hun efterlader et kæmpe tomrum hos sin familie og i lokalsamfundet samt hos vores mongolske projektpartnere. Ære være hendes minde.

Bulgan Njama

Styrkelse af Partnerskabsnetværket: Case 4-7

Konsulent **Jes Colding** har været tilknyttet Styrkelse af Partnerskabsnetværket NTS i 2016. På baggrund af en række interviews med udvalgte medlemmer af NTS-netværksgrupperne udarbejdede han en serie på 11 *business cases*, som giver et indblik i de forskellige problemstillinger, som skal håndteres af de mange initiativrige iværksættere.

De tre første *cases* blev bragt i Ger 97; på de følgende sider bringes de næste fire. Serien afsluttes i næste nummer af Ger. Serien er skrevet på engelsk og oversat af redaktionen.

Rettelse til Case #3 i Ger 97: Mælkeproducenten hedder Yanjmaa Demberel.

Case #4

Traditionelt Kunsthåndværk: Unge iværksættere

I maj 2015 dannede seks unge medlemmer af NTS i Undurshil Sum en gruppe med henblik på at fremstille uldprodukter og andet, som efterspørges lokalt. Som startkapital fik de et lån fra NTS Spare- og Lånegruppen og fra lokalstyrets udviklingsfond. De har nu fået en vis erfaring og står over for vigtige beslutninger omkring produkter, marked og priser, så de kan yde deres bidrag til at holde på de unge i lokalsamfundet.

Sammen med tre andre unge stiftede Urantugs, Demchigsuren og Uranbaigali virksomheden Traditionelt Kunsthåndværk i Undurshil Sum i maj 2015 for at skabe jobs til de unge i lokalsamfundet.

Undurshil Sum i Dundgobi Aimag er et lille samfund bestående af 400 familier med i alt 1.500 indbyggere. Som så mange andre små landsbysamfund er Undurshil ikke i stand til at holde på de unge, så snart de har nået den arbejdsdygtige alder. Dertil bliver der skabt alt for få jobs lokalt.

Sammen med tre andre NTS-medlemmer besluttede Urantugs Dolgorjav, Demchigsuren Namjildorj og Uranbaigali Munkhtsetseg sig for at prøve at ændre på situa-

tionen ved i maj 2015 at oprette Traditionelt Kunsthåndværk. Det lokale bystyre havde allerede gennem nogen tid forsøgt at motivere lokale iværksættere ved at oprette en 150 mio. tugrik [438.000 kr.] stor jobskabelsesfond, men en stor del af lånene blev brugt til privatforbrug og aldrig betalt tilbage. Derfor blev lånene omdirigeret til kun at kunne søges af grupper. Traditionelt Kunsthåndværk søgte og fik bevilget et lån på 8,5 mio. tg. [24.800 kr.]. Desuden opnåede gruppen et lån på 3,5 mio. tg. fra den lokale NTS Spare- og Lånegruppe; tilsammen gjorde lånene det muligt at anskaffe det første udstyr og materialer til at starte en produktion op.

Blandt de seks gruppemedlemmer var der allerede opnået stor erfaring med at fremstille filttøfler, bl.a. fordi nogle af medlemmerne havde lært filthåndværket i den lokale NGO, Asral, som havde nedroslet sine aktiviteter og afskedi-

get personale. Gruppen havde også kendskab til salgspriser og havde beregnet, at de ville kunne fremstille tøfler med en omkostning, der gjorde det muligt at sælge tøflerne for 25.000 tg. [73 kr.] pr. par i stedet for de 40.000 tg., som Asral havde solgt dem for.

Gruppen, der startede med at fremstille kager og mongolske dell, besluttede sig også for at producere andre efterspurgte lokale produkter som fx puder, sadeltasker, ger-dækkener og måtter for dermed at kunne holde gang i omsætningen på alle tider af året til den lokale sum og fra 2017 til nabo-distrikterne.

Men deres beregninger viste, at produktionsomkostningerne i forbindelse med flere produkter ville blive af en sådan størrelse, at de ikke ville være konkurrencedygtige med andre producenters varer på markedet. De blev hurtigt klar over, at de måtte indkøbe materialer i store kvanta for at kunne reducere produktionsomkostningerne og dermed opnå en fortjeneste. Fremstillingsprisen blev beregnet på grundlag af en timeløn på 1000

tg. [3 kr.] og en bruttofortjeneste på 50%.

Produktionen foregår i et kommunalt fælleshus, hvor de betaler en mindre husleje. Salget sker primært gennem udstillinger. Gruppen vil gerne ekspandere for at skabe jobs og tiltrække flere medlemmer til en egentlig fabrikationsvirksomhed. Man ønsker at kunne tilbyde filttøfler og andre produkter af høj kvalitet og spændende designs på basis af en sund forretningsmodel. På længere sigt vil de gerne i et samarbejde med danske designstuderende udvikle moderrigtige modeller, som har appel til turister, og som desuden har eksportpotentialer.

Vejen frem

Da Traditionelt Kunsthåndværk ved, hvordan man ret præcist beregner sine produktionsomkostninger, er de også i stand til at afgøre, om de kommer til at tjene penge på at fremstille et produkt holdt op mod den pris, som folk på markedet er villige til at betale. Hvis ikke de kan opnå et tilstrækkelig interessant overskud (30-50%), må de enten beslutte sig for at standse produktionen af dette produkt eller undersøge muligheden for at redu-

cere omkostningerne gennem en mere effektiv fremstillingsmetode eller lavere materialepriser, fx ved direkte indkøb i Kina.

De kan også forsøge at få markedet til at acceptere en højere pris ved at tilføje produktet en merværdi set med kundens øjne. Det kan gøres ved dels at udvikle nye og anderledes designs, som ikke ses andre steder på markedet (fx i samarbejde med danske designere), dels at skabe et *brand*, som de markedsfører som værende bedre end markedets standardprodukter.

Hvis de beslutter sig for at øge salget ud over det direkte salg til kunder på diverse udstillinger, skal de huske at foretage en grundig analyse af nye markeder og indregne en fortjenstmargen til de forhandlere, de ønsker at gøre brug af i distributionskæden. Da medlemmerne er unge, kan de også overveje at bruge internettet og de sociale netværk og sælge direkte til slutbrugerne og dermed beholde hele fortjenesten selv. Denne løsning må kombineres med en brandingstrategi og udvikling af et logo og måske et nyt navn, der er lettere at identificere for både de mongolske og udenlandske kunder.

Der er stadig mange beslutninger, der skal tages af gruppens

medlemmer og mange forhold, der skal tages i betragtning, når de skal planlægge firmaets fremtid: valg af produkter, markedssegment, reklame- og brandingaktiviteter, USP (*Unique Selling Points*), kapacitet, distribution osv. Den bedste vej til at skabe et overblik, som fremtidige beslutninger kan bygge på, vil være at nedfælde det hele i en forretnings- og tidsplan, hvor væksten kan planlægges trin for trin – man må lære at kravle, før man kan gå. Men efter den unge gruppes flyvende start vil de uden tvivl være i stand til at foretage de rigtige valg og overvinde de mange forhindringer, de kommer til at møde på deres vej.

Jes Colding

Traditionelt Kunsthåndværk har anskaffet sig nyt udstyr som denne filtkartemaskine, der gør, at de nu kan koncentrere sig om at få produktionen og salget i gang.

Fokuspunkter

- *En solid viden om produktionsomkostningerne er et godt grundlag for at træffe de rigtige valg af produkter, som kan give en fortjeneste med en forsvarlig margin. Det er vigtigt ikke at ville det hele og fokusere på produkter med en stærk USP.*
- *I mange områder er støtte fra lokalstyrets udviklingsfond til rådighed for iværksættere, der gør sig umage med at analysere deres forretningsmodel og demonstrerer en evne til at tilbagebetale lån og udvikle deres forretning.*
- *Samtidig med, at det er godt at have høje ambitioner og planer for fremtiden, er det lige så vigtigt at planlægge væksten trin for trin for dermed at nedbringe risikoen og have tid til at samle erfaringer og løbende tilpasse sig forholdene.*

Bayanbogd: Mere salg til nicheprodukt

Da Chuluuntsatsral Tsagaanmaam i 2006 flyttede fra sin nomadetilværelse på landet til byen Sainshand i Dornogobi Aimag for at børnene kunne komme i skole, kunne hun ikke få noget arbejde. I 2008 meldte hun sig ind i en NTS-gruppe med fem andre medlemmer, der syede og dyrkede grønsager. Med muligheden for at få et lån hos NTS bestemte hun sig for at etablere en virksomhed for at opdyrke en hidtil overset niche i markedet: salg af gedeost gennem detailhandelen.

Tsagaanmaam har brugt sine færdigheder fra barndommen til at etablere Bayanbogd og har dermed formået at komme ud af arbejdsløsheden.

Som barn i en nomadefamilie lærte Chuluuntsatsral at fremstille mejeriprodukter på den traditionelle måde. Det kom hende til gode, da hun trods sin uddannelse som skolelærer kom til at stå uden for arbejdsmarkedet, da hun flyttede til byen af hensyn til sine børns uddannelse. I 2013 fik hun sit første lån på 600.000 tg. [1.750 kr.] i hen-

des NTS Spare- og Lånegruppe, som derefter hjalp hende med at udarbejde en forretningsplan og søge om et lån på 20 mio. tg. [58.500 kr.] fra regeringens nomadeudviklingsfond. Hendes drøm var at sælge gedeost gennem detailhandelen – et efter hendes vurdering temmelig uopdyrket marked.

Hun investerede stort i udviklingen af en serie smukt designet og tillokkende emballage, som evnede at fange kundernes opmærksomhed i butikkerne. Hun klarede også at få et lån hos et lokalt mineselskab, som er forpligtet til at støtte sociale initiativer i lokalområdet. Det gjorde hende i stand til at opnå en godkendelse fra de mongolske sundhedsmyndigheder og sætte strekkoder på emballagen. Hun anslår, at hun med det nuværende salg kan opretholde sin levestandard de kommende 7-8 år.

Hun bor nu igen på landet, hvor hun holder 1000 geder. Hun producerer selv osten bistået af sine børn og løst tilknyttede studerende i højsæsonen. Selv om hendes emballa-

ge er udformet med henblik på salg i supermarkeder, er det kun 30% af salget, der går via denne kanal. 70% sælges direkte til forbrugerne på udstillinger og lokalt. Firmaet har en fortjeneste på 50%; heri er dog ikke indregnet udgifter til arbejdskraft i salgsprisen. Detailbutikkerne sælger hendes produkter til en pris, der ligger 20-30% højere end ved det direkte salg til kunderne. Chuluuntsatsral har på det seneste oplevet et pres på priserne, som hun mener skyldes den økonomiske krise i Mongoliet, og hun har måttet nedsætte priserne for at opretholde den samme produktion, som hun har haft i 2014 og 2015.

Bayanbogds nuværende produktionskapacitet er begrænset til, hvad Chuluuntsatsral kan producere over en åben ild i sin ger med begrænset udstyr og produktionspartier på kun 20 liter. Hun drømmer om at investere i udstyr på professionelt niveau og indrette en fabrik i byen, hvor hun kan forarbejde mælk fra andre leverandører. Hun ønsker at blive den fjerde in-

dustrielle leverandør af udelukkende gedeost på det mongolske marked og at indregistrere et firma, investere i maskiner til produktion af yoghurt, ansætte arbejdsløse medarbejdere og afsætte produkterne i hele Mongoliet. Men hun kan godt mærke, at hun mangler kapital for at realisere alle sine planer og drømme.

Vejen frem

Skønt Chuluuntsatsral har været i stand til at tilbagebetale alle sine lån, er det ikke på baggrund af sin årlige indtægt, som med ca. 10 mio. tg. [30.000 kr.] er alt for beskeden til at afvikle lån. Hun har således måttet betale lånene tilbage ved hjælp af andre indtægter fra landbruget. Det er derfor uklogt for Bayanbogd at påtage sig yderligere låneforpligtelser, før der er opnået sikkerhed for, at salget kan vokse og finansiere tilbagebetalingen af lån i fremtiden.

Selv om Chuluuntsatsral har en stærk fornemmelse af, at hun kan sælge ubegrænsede mængder af gedeost til det mongolske marked, har hun ingen sikkerhed for, at det virkelig er tilfældet. Med bistand fra NTS har hun undersøgt marke-

det og talt med forhandlere i Ulaanbaatar, hvor mere end 50% af Mongoliets befolkning lever. Overalt har hun fået positiv respons. Men indtil nu har hun ikke solgt større partier gennem detailhandelen og har ingen erfaring med at sælge produkterne uden for de lokale supermarkeder. Det vil derfor indebære en meget stor risiko at optage store lån på dette tidspunkt og investere i en fabrik, før efterspørgslen i markedet er blevet efterprøvet. På den anden side er det forståeligt, at Chuluuntsatsral er nervøs for at påtage sig store leverancer på 500 enheder til supermarkederne, før hun rent faktisk er i stand til levere sådanne mængder.

En måde at komme uden om dette hønen-og-ægget-dilemma er at skabe større produktionskapacitet ved at slå sig sammen med andre hyrder – hvoraf nogle måske er NTS-medlemmer – og lægge dele af produktionen ud til dem i overensstemmelse med Bayanbogds krav til kvalitet i produktion og emballering. På denne måde kan firmaet nærme sig supermarkeder-

Gennem de sidste 3 år har Bayanbogd investeret et stort beløb i produktudvikling og markedsføring. Firmaet er nu parat til at udvide salget til supermarkeder i hovedstaden Ulaanbaatar.

ne i Ulaanbaatar og tilfredsstille servicekravene.

Det vil dog kræve, at Bayanbogd indregner udgifter til lønninger i sine kalkulationer, så at underleverandørerne kan afregnes med korrekte priser for deres produkter, hvor de leverer både mælk og arbejdskraft. Ved at bruge underleverandører vil Bayanbogd kunne øge sit salg, og den samlede indtjening vil relativt hurtigt øges, hvilket med tiden vil kunne finansiere etableringen af den fabrik, Chuluuntsatsral drømmer om – måske endda uden at optage flere lån.

Jes Colding

Fokuspunkter

- Hvis man kun foretager store investeringer i produktudvikling, er det svært at skabe en lønsom virksomhed. Når udvalget af produkter er på plads, må fokus rettes mod salg og markedsføring for at vinde fodfæste på markedet.
- Kapacitetsbegrænsninger grundet den håndværksmæssige produktion kan forbigående afhjælpes ved at etablere et netværk af underleverandører, der arbejder i henhold til firmaets specifikationer. Det giver både en fleksibel produktion og holder omkostningerne nede, indtil en stabil, høj efterspørgsel er etableret.
- At påtage sig store låneforpligtelser kan sløre billedet og skjule det faktum, at en produktion muligvis ikke er rentabel. Det samme gør sig gældende, hvis arbejdslønnen ikke er medregnet i omkostningskalkulen.

Elbeg: Fra hobby til landsdækkende virksomhed

Dulamjav Chultem arbejdede i 29 år som skolelærer, før hun gik på pension i 2007. For pensionsudbetalingen købte hun en ny symaskine, så hun kunne udvikle sin hobby: at sy kunsthædige dragter til skolearrangementer. I 2014 åbnede hun et værksted og butik. I 2015 tilmeldte hun sig NTS i Khan Uul, fordi hun ønskede at være med i et fællesskab. Ved hjælp af lån fra NTS er hun nu på vej frem og har planer om at ansætte folk for at kunne imødekomme en større efterspørgsel i markedet efter traditionel beklædning.

Dulamjav har oplevet en stabil vækst, siden hun startede Elbeg i 2014. Hun er sikker på, at markedet for traditionel beklædning vil fortsætte med at vokse grundet den styrkede kulturelle bevidsthed i Mongoliet.

Gennem sine 29 år som lærer havde Dulamjav Chultem ofte lejlighed til at bruge sine færdigheder i at sy traditionelle mongolske dragter i forbindelse med arrangementer på skolen. Da hun gik på pension, var det derfor naturligt for hende at videreføre sin hobby med at sy for skoler og folk i nabolaget.

Hun opdagede hurtigt, at der var et stort behov for den form for beklædning som følge af den større kulturelle bevågenhed for alt mongolsk efter revolutionen i de tidlige 90'ere. Hun bemærkede også en tendens mod at kombinere de relativt få traditionelle modeller med mere moderne kreationer præget af den skiftende mode. Hun fornemmede, at der lå et marked og ventede, og i 2013 tog hun skridtet og indrettede et værksted nær hendes private hjem. Året efter oprettede hun virksomheden Elbeg.

Hun arbejdede hårdt og begyndte at føle sig isoleret og alene i sit værksted, så i 2015 sluttede hun sig til NTS, hvor hun tilmeldte sig en Spare- og Lånegruppe og oprettede sammen med sin søn en lille produktionsenhed. Sammen har de oplevet en støt vækst i virksomheden med salg til skoler (80%) og lokale (20%). Dulamjav har flere gange fået og tilbagebetalt lån på ½ mio. tg. [1.450 kr.] fra NTS til en rente på 5% pr. måned for at kunne købe nye råvarer og udstyr. Tidligere kunne hun få mikrofinanslån

til kun 0,85% i rente pr. måned, men det er mere fleksibelt og fordelagtigt for gruppen at låne hos NTS.

Foruden produkternes fremragende kvalitet er Elbeg også konkurrencedygtig på prisen, som er den halve af, hvad skrædderne i Ulaanbaatar tager. Dulamjav foretrækker en fleksibel prismodel, hvor hun vurderer, hvad kunderne har råd til at betale. Så selv om hun har en god fornemmelse af sine produktionsomkostninger, er det ikke altid det afgørende for salgsprisen.

Elbeg sælger sine varer gennem det personlige netværk og anbefalinger inden for det mongolske skolevæsen. Dulamjav har været så langt borte som i Erdenet for at tage imod ordrer og tage mål. Hun har også brugt netværket gennem NTS og deltaget i salgsudstillinger organiseret af NTS. Hendes eneste salgsmateriale er en prøvebog med fotos og kommentarer fra de 100 kunder, hun har betjent siden starten. Hendes kapacitet er begrænset til hende selv og lejlighedsvis hen-

des søn, som også driver en virksomhed med udstyr til snustobak. Hun overvejer nu, hvordan hun kan ekspandere for at blive i stand til at honorere efterspørgslen.

Dulamjav føler, at hun er ved at blive for gammel til at løfte produktionen alene, så hun drømmer om at ansætte 3-4 unge mennesker og oprette en produktionslinje, som vil frigøre hende til at udføre salgsarbejde og udvikle nogle af hendes andre småvirksomheder: bagning af brød og sko til børn.

Vejen frem

Med Dulamjavs fortid i skolesektoren har hun mulighed for at drage fordel af sine erfaringer. Hun bør derfor rette sin salgsstrategi mod skoler i hele Mongoliet, hvor efterspørgslen efter dragter til skolearrangementer er voksende. Alle andre forretningsmuligheder, hun støder ind i på sin vej, bør hun engagere sig i efter omstændighederne. Som den improviserende iværksætter Dulamjav er, må hun huske at holde fokus og ikke sprede sig for meget, hvilket hun risikerer, hvis hun ønsker at udvide skræddervirksomheden samtidig med bageriet og børneskoene. Hun bliver nødt til at vælge og koncen-

trere sig om den mest lovende forretning, som synes at være skrædderiet.

Hvis Elbeg skal nå sit mål om at kunne indkøbe tilstrækkeligt produktionsudstyr til 3-4 ansatte, er det påkrævet, at overskuddet på de igangværende aktiviteter øges, så der er midler til at reinvestere i virksomheden. Det kan ske ved at indføre en mere stram prispolitik og sikre, at alle ordrer giver et overskud på 40-50%. Desuden må Dulamjav kende sine omkostninger inklusive udgifter til arbejdskraft, før hun ansætter personale, som skal aflønnes med en timeløn.

På markedsføringssiden har Elbeg en realistisk mulighed for at etablere sine produkter som et *brand* inden for det forholdsvis snævre skolesegment. Det vil indebære udarbejdelsen af et logo, som kan sys ind i den enkelte vare, samt videreudvikling af hendes referencebog til et egentligt produktkatalog. Salget til skoler i hele Mongoliet kan understøttes af et website, hvor skolerne kan finde inspiration til deres arrangementer samt placere ordrer og fremsende måltagninger. Som supplement hertil kan Dulamjav besøge skoler rundt om i landet for at yde rådgivning og personligt salg.

Dulamjav har mulighed for at finde personale i NTS-netværket, og når kapaciteten først er opbygget, kan hun overveje at byde ind på de større udbud af standard-skoleuniformer, hvor hun måske kan opbygge et lager af forholdsvis billigt stof i forbindelse med storindkøb.

Jes Colding

Dulamjav vil gerne ansætte folk til at udføre det meste af syarbejdet under hendes ledelse, så at hun i fremtiden kan koncentrere sig mere om salg og markedsføring.

Fokuspunkter

- *Hvis du har noget, der gør dig særlig, er det vigtigt at udnytte denne særlige kunden eller viden, da det giver dig en konkurrencefordel.*
- *Hvis du er den fødte iværksætter, er fristelsen til at se forretningsmuligheder overalt stor, og der er en risiko for, at manglende fokus vil få det hele til at løbe ud i sandet.*
- *Når motivationen er af social karakter, hvilket er kendetegnende for mange NTS-medlemmer, kan det nogen gange være fristende at sælge uden fortjeneste. Men i det lange løb vil denne indstilling forhindre virksomheden i at udvikle sig og skabe nye jobs, som også er et socialt gode. Det er vigtigt at tænke langsigtet.*

Munkh Ashig: Overlevelse kræver overskud

I 2012 vandt en NTS-gruppe på 9 medlemmer et udbud om at blive forpagtere i 10 år af et 5 hektar stort areal, støttet af et tjekkisk udviklingsprojekt. Landmand Gantulga Lhamjav og hans hustru Ulziiǵargal Choijamc, som er ledere af gruppen, har nu gennem 4 år indhøstet nyttige erfaringer med hensyn til hvilke afgrøder, der er egnede til Dornogobis tørre klima. Skønt et stigende salg er de under pres for at øge indtjeningen, så de i løbet af 6 år kan blive økonomisk bæredygtige og måske blive i stand til at forlænge forpagtningsaftalen.

Mineingeniør Ulziiǵargal Choijamc, som har været tilknyttet NTS gennem 20 år, og hendes ægtefælle, landmanden Gantulga Lhamjav, står i spidsen for gruppen Munkh Ashig.

I 2008 dannede 11 NTS-medlemmer i Sainshand Sum – alle med erfaringer inden for landbruget – Munkh Ashig Union. Formålet var at udbrede viden om landbruget, hvilket der ikke er tradition for i Gobiområdet. Men efter en målrettet indsats fra myndighedernes side og oplæring ved bl.a. Munkh Ashig, har dette ændret sig gennem de sidste 20 år, og mange kan nu leve af at dyrke jorden.

Gruppen, som nu er reduceret til 9 medlemmer, fik et større gen-

nembrud, da de i 2012 vandt et udbud om at forpagte 5 hektar land under et tjekkisk udviklingsprojekt i samarbejde med Dornogobi Aimag. Af projektets oprindelige 8 parceller er gruppens den største. I dag er der kun 3 aktive parceller tilbage, hvilket hovedsageligt skyldes, at tilværelsen som bonde ikke er forenelig med den nomadiske livsform. Gruppen behøvede ikke at foretage de indledende investeringer på 300 mio. tg. [860.000 kr.] i jord og maskiner, da dette blev stillet frit til rådighed gennem projektet. Men den er ansvarlig for alle driftsomkostninger i forbindelse med dyrkningen.

I gruppen er det Gantulga Lhamjav, der er uddannet landmand. Han har gennem årene udviklet en særlig evne til at udpege afgrøder, der er specielt egnede til klimaet i Gobi. I de første år af forpagtningen lagde man stor vægt på at eksperimentere med forskellige sorter kartofler, chili, løg, meloner, tomater, agurker og mange andre afgrøder på de 5 hektar, herunder tre store drivhuse. Man har ikke

skelet særlig meget til markedspriserne, når man har skullet udvælge plantearter. Produkterne opbevares i underjordiske bokse og sælges året rundt.

Gruppen har reserveret en del af de 5 hektar land til fortsat oplæring i dyrkningsmetoder. Andre NTS-medlemmer har mulighed for at låne et mindre grundstykke, hvor de kan dyrke deres egne afgrøder – et tilbud 18 medlemmer har benyttet sig af. Til at finansiere driftsudgifterne det første år fik gruppen et lån på 8 mio. tg. [23.000 kr.] fra Landbrugets Udviklingsfond, som efterfølgende er betalt tilbage. Siden det første driftsår i 2012 med et salg på 20 mio. tg. [57.000 kr.] er indtægten kun steget med 20% til 24 mio. tg. i 2015. Med et fast personale på 2-4 personer og 10 sæsonarbejdere samt andre driftsomkostninger har gruppen endnu ikke genereret et overskud. De har dog heller ikke tabt penge, og de har sat 10% af salget ind på en konto til uforudsete udgifter.

Alt salg foregår direkte til kunderne, og 80% af omsætningen

Munkh Ashig er særligt begunstigede ved ikke at skulle afsætte penge til afskrivninger på driftsmidler, da disse ejes af aimagen.

sker lokalt, mens 20% sælges i Ulaanbaatar og Dundgobi via lejlighedsvis afsætning af hele lastvognfulde meloner af gruppens medlemmer. De har forsøgt sig med at drive en detailbutik i Sainshand, men måtte lukke den få år senere på grund af for høje omkostninger.

Munkh Ashig vil gerne fortsætte med at udbrede kendskabet til dyrkningsmetoder og afgrøder, der passer til de lokale forhold. Samtidig vil de gerne have, at deres bedrift står som et eksempel for andre til at blive økonomisk selvberende. De har også testet nye afgrøder som fx soya og sorte ris for mulig

eksport til det japanske marked på længere sigt, og de har fået positiv respons på kvaliteten af deres produkter.

Vejen frem

Med 6 år tilbage af kontrakten er det afgørende for Munkh Ashig, at de koncentrerer sig om at blive økonomisk bæredygtige i fremtiden. Strengt taget arbejder gruppen delvist på basis

af statsstøtte, da de hverken betaler leje af jorden eller afskrivninger på maskinparken. De betaler kun en lav skat på 500.000 tg. [1.400 kr.] om året. Med andre ord ville det oplevede 0-resultat faktisk vise sig at være et underskud, hvis renter og afskrivninger blev tillagt driftsomkostningerne.

Et areal på 5 hektar burde yde det dobbelte eller endda det tredobbelte i forhold til den nuværende afsætning på 24 mio. tg. om året. Skønt nogle af dyrkningsforsøgene bør fortsætte på langt sigt, skal gruppen både analysere, hvilke afgrøder der kan opnå den højeste markedspris pr. m² dyrkningsareal

og reducere forsøgsarealet for dermed at opnå en større produktion.

Samtidig skal Munkh Ashig reducere deres afhængighed af det lokale marked, da der kan forekomme lokale overskudspukler af visse produkter, som det fx er sket med meloner, hvor priserne faldt lokalt. De har allerede indledt denne proces ved at opsøge andre markeder som fx Ulaanbaatar og Dundgobi, men der skal flere undersøgelser til for at finde ud af, hvilke priser produkterne kan sælges til på de forskellige markeder.

De kan også overveje at afsætte deres produkter via mellemhandlere på andre markeder, hvor de ikke selv er til stede. Her må de være opmærksom på transportomkostningerne og købmændenes avancer. Gruppens store udfordring bliver derfor adgang til nye markeder og mindre afhængighed af det lokale marked. Det vil kræve mere omfattende markedsundersøgelser samt analyser af de mest velegnede afgrøder og distributionskanaler.

Jes Colding

Fokuspunkter

- *Når et forretningskoncept er støttet udefra, kan det medvirke til at sløre virksomhedens egne præstationer. For at sikre en sund økonomi på langt sigt må virksomheden have fokus på indtjeningen.*
- *For stor afhængighed af det lokale marked kan destabilisere en virksomhed, som kan blive tvunget til at nedsætte priserne, hvis hjemmemarkedet er overforsynet. Derfor bør alle virksomheder undersøge mulighederne for at afsætte deres produkter på andre markeder end det lokale.*
- *Også inden for landbruget er det af afgørende betydning at kende sine omkostninger og den potentielle indtægt pr. kvadratmeter, så at man kan foretage de rette dispositioner med hensyn til valg og salg af afgrøder.*

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Kanjur og Tanjur 07.04.17
Akademikere og studerende ved Mongoliets Nationale Universitet kan nu studere Kanjur og Tanjur, to af de mest berømte buddhistiske skrifter, på mongolsk. Ved en ceremoni den 30. marts i universitetets hovedbygning skænkede Den kinesiske Folkerepubliks ambassade komplette oversættelser af de to skrifter til Mongoliets Nationale Universitets Institut for Filosofiske og Religiøse Studier.

»Universitetet er den kinesiske ambassade dybt taknemlig for dens uvurderlige bidrag til de akademiske studier i Mongoliet«, sagde Ya. Tumurbaatar, fungerende rektor for universitetet, i sin indledende tale ved overrækkelsesceremonien. Han fortsatte med personligt at takke for den nye udgave, som består af Kanjur med 108 bind og Tanjur med 225 bind. Oversættelsen til mongolsk [formentlig fra tibetansk – red.] af den uvurderlige buddhistiske kulturarv har været 20 år og er udført af kinesiske akademikere.

Den kinesiske ambassadør til Mongoliet, Xing Haiming, var også tilstede ved ceremonien og sagde: »Mongoliets Nationale Universitet er nabo til den kinesiske ambassade. Vi er overbeviste om, at de donerede bøger vil højne studierne af religion, kunst og kultur ved universitetet.«

Naturbeskyttelse 28.04.17
Det mongolske regeringskabinet besluttede på mødet den 26. april at bevilge penge til at revitalisere og beskytte søerne Ganga og Ugii i indeværende år og stille firmaer og borgere, der har forurenset floder og kilder og skadet naturen, til ansvar for deres ødelæggelser.

Ørkenspredning 12.05.17
Ifølge en miljøstatusrapport 2015-16 er 76,8% af det mongolske landområde påvirket af ørkenspredning som følge af længerevarende tørkeperioder i de seneste år. Den vigtigste årsag til ørkenspredning var dog stigningen i husdyrhold siden 1990 med en faktor 2,5 samt en manglende opretholdelse af de traditionelle metoder til at undgå overgræsning.

En anden udfordring er den øgede hyppighed af kraftige storme. I gennemsnit blev der registreret 30 tilfælde af atmosfæriske hændelser i hvert af årene fra 1990 til 2000, mens antallet blev fordoblet i årene 2001-16. Således steg antallet af dage med støvstorme fra 37 i 2014 til 47 i 2015. Den gennemsnitlige temperatur i Mongoliet er steget med 2,2° C gennem de sidste 20 år.

Skønt Mongoliets samlede udslip af CO₂ er mindre end det globale gennemsnit, er mængden 6,08 ton pr. indbygger langt højere end det globale gennemsnit. Klimaforandringer, græsarealers nedslidning og uhensigtsmæssig minedrift har accelereret udtørringen af de højtliggende vandlag – kilder, floder, større og mindre søer. Ifølge en optælling fra 2016 af overfladevand er 774 kilder, 263 små og store floder og 346 søer tørret ud. Desuden viser en indsamling af jordprøver fra Ulaanbaatar foretaget i 2014, at 88% blev testet positivt med forskellige bakterier, mug og svamp. Desuden forekom der ammoniakforurening i de tæt befolkede områder.

Vestas modtager sin første ordre til Mongoliet

Ordren lyder på 25 Vestas V110-2.0 MW vindmøller til landets andet vindkraftprojekt. Ordren til 50 MW Tssetsii-vindmølleparken, der ligger i Gobiørkenen i det sydlige Mongoliet, blev afgivet af *Clean Energy Asia LLC* – et joint venture mellem *SB Energy Corp.* (Japan) og *Newcom LLC* (Mongoliet).

– Vestas glæder sig til at levere verdensførende vindkraftteknologi til Mongoliet og til at understøtte landets bestræbelser på at reducere afhængigheden af kul og realisere landets vision om at bidrage til Mongoliets og Sydøstasiens behov for bæredygtig energi, udtaler Chris Beaufait, præsident for Vestas Asia Pacific and China.

Mongoliet er rig på vindressourcer og er godt placeret i forhold til det perspektivrige *Asia Super Grid*. På baggrund af Vestas tiltro til det langsigtede potentiale i det mongolske marked har Vestas tidligere på året oprettet et datterselskab i Mongoliet.

For at understøtte dette udviklings-, leverance- og entreprenørprojekt (EPC) vil Vestas føre tilsyn med opsætningen af vindmøllerne og være ansvarlig for tilslutningen til elnettet. Ordren omfatter også en 5-års servicekontrakt og en databaseret monitorering og forebyggende vedligeholdelse.

Tssetsii-projektet er finansieret i et samarbejde mellem Den Europæiske Udviklingsbank og Det Japanske Internationale Samarbejdsagentur. Leverancen af vindmøller forventes at finde sted i første kvartal af 2017 med ibrugtagning i fjerde kvartal 2017.

Pressemeddelelse
29.09.2016

HISTORICAL BUILDINGS IN ULAANBAATAR

Altai Hotel–Governor's Office of Ulaanbaatar

Altai Hotel during the 1940s

I 1946 blev grundstenen til Altai Hotel lagt på den vestlige side af Sukhbaatarpladsen i byens centrum. Den 7. juli 1948 var bygningen færdig og kunne tages i brug. Bygningen var tegnet af sovjetiske arkitekter og blev opført af mongolske håndværkere ansat i det dengang

statsejede entreprenørselskab 'Bygningsforvaltningen'.

Med sine 170 senge i mere end 60 værelser med gulve af egeparket var Altai Hotel indrettet til at betjene højststående lokale og udenlandske gæster og delegationer. Indtil Ulaanbaatar Hotel blev opført efterfulgt af

Governor's office today

Bayangol Hotel, var Altai Hotel det førende hotel i byen. I 1960'erne flyttede borgerrepræsentationens administration, svarende til den nuværende forvaltning for overborgmesteren, ind i bygningen, hvor den har været siden. Den 16. maj 2016 besluttede byrådet at erstatte den nu-

værende bygning med en ny seksetages bygning med kælder opført i en forstærket jernbetonkonstruktion. Arbejdet vil blive udført af 'Golomt International Group' LLC i henhold til en koncessionsaftale; ejerskabet af 1.-3. etage vil blive overdraget Ulaanbaatar by.

❸ The Mongol Messenger 22/16

Mongols Motorcycle Club

Mongols MC blev grundlagt 1969 i det østlige Los Angeles. Klubben blev skabt som en modreaktion til Hell Angles, der nægtede at optage latino-medlemmer. Medlemmerne er især mexicansk-amerikanere og indianere. Mange af Mongols MC's oprindelige medlemmer var også krigsveteraner.

Klubben er også kendt som Mongol Nation og Mongol Brotherhoods. Medlemmerne omtaler sig selv som *outlaws* (lovløse) og *1%er*. Navnet har reference til den militære og senere udnævnte mongolske leder Chinggis Khan, som med sin hær erobrede store landområder i 1200-tallet. Gruppens motto lyder: *Respect Few, Fear None*.

Myndighederne mener, at der på verdensplan er tale om 1000-1500 medlemmer. The Mongols' tilstedeværelse er primært centreret i det

sydlige Californien (50 afdelinger i hele Californien) med afdelinger i 14 stater i USA såvel som internationale afdelinger i 13 andre lande (bl.a. Tyskland, Danmark, Frankrig, Thailand, Mexico, Israel, Australien, Malaysia, Sverige, England, Singapore, Canada, Brasilien, Belgien, Italien, Holland, Indonesien, Schweiz).

Mongols MC samarbejder med Bandidos, Outlaws og Sons of Silence, men er modstandere af Hells Angles. Nuværende præsident er David Santillan.

Mongols' medlemmer har haft langvarige konfrontationer med myndighederne på områder som narkohandel (især metamfetamin), hvidvaskning af penge, røveri, afpresning, skydevåben, krænkelser, mord, trusler og overfald blandt andre forbrydelser.

Mongols MC fik deres første klub i Tyskland 2010, i Bremen. De fleste medlemmer har indvandrerbaggrund, og flere af dem var del af en storkriminel familieklan med mellemstøtlig rødder. Året efter blev afdelingen forbudt af myndighederne. På baggrund af medlemmernes indblanding i organiseret kriminalitet fik myndighederne ved retten medhold i, at rockerafdelingen var at betragte som en kriminel organisation, der kunne forbydes.

Kuriøst nok havde langt de færreste medlemmer ifølge tyske medier motorcykel – endsige kørekort til motorcykel, skrev *Hamburger Morgenpost*.

Rolf Gilberg

Restaureringen af Kherlen Bars tårnet

Det nyligt genskabte Kherlen Bars tårn.

Ved bredden af Kherlenfloden i Tsagaan-Ovoo Sum, Dornod Aimag ca. 600 km øst for Ulaanbaatar og 80 km vest for Choibalsan ligger aimagens hovedby med sit gamle fæstningstårn kaldet Kherlen Bars. Man mener, at det er den sidste rest af en by i et land beboet af khitanerne, som var et nomadefolk. Som sådan er det ca. 10 meter høje tårn en uvurderlig historisk og arkitektonisk kulturarv.

Interessant nok verserer der i lokalbefolkningen forskellige forklaringer på tårnets solitære eksistens i området. Fælles for dem er, at tårnet blev opført som vartegn for en større by, der senere skulle komme, men dem som havde planer om at bygge byen skrinlagde ideen af frygt for en tiger og vendte om og tog tilbage til, hvor de kom fra. »Bars« betyder tiger på mongolsk. En af beretningerne fortæller, at lyden af en tiger og nogle andre dyr

blev frembragt med vilje af lokalbefolkningen, som ikke ønskede, at deres land skulle ødelægges af en stor bosættelse.

Bortset fra det, menes det ottekantede tårn at være opført i det 11. århundrede. Murstenene er stablet i en cirkulær form og danner et rum i midten. I indermuren er der stadig synlige rester af tømmer, der indikerer, at tårnet havde syv etager. Murværket har en tykkelse på 1,8 meter og tårnet en diameter på 9 meter. Diameteren på det indre kammer er 5,6 meter ved jorden og bliver smallere oppefter.

Forskerne bekræfter tilstedeværelsen af kalk på dele af indermuren og spor efter farve, hvilket tyder på, at væggene har været udsmykket med vægmalerier. I 1953 blev der udført en officiel undersøgelse og udgravning af mongolske arkæologer.

I 2007 vedtog den mongolske regering forordning nr. 303 med titlen »Bevaring og restaurering af fast kulturarv«, som banede vejen for restaureringen af Kherlen Bars tårnet.

Tårnet var i stor fare for sammenstyrtning på grund af menneskelig og naturlig påvirkning gennem mange år. Som følge af vinden og regnens påvirkninger var tårnets fundament svækket, mursten faldet ned og murværket i det hele taget under nedbrydning. Desuden blev der fjernet mursten af religiøse eller andre grunde. Derfor var en restaurering yderst påkrævet.

I henhold til paragraf 6 i Det mongolsk-kinesiske Kulturudvekslingsprogram 2010-13 blev der således i 2014 undertegnet en aftale om restaureringen af Kherlen Bars tårnet mellem Det mongolske

Ministerium for Kultur, Sport og Turisme og Den kinesiske Statsadministration for Kulturarv. Arbejdet med restaureringen blev med succes udført i årene 2014-16.

Efter underskrivelsen af samarbejdsaftalen blev der holdt projekteringsmøder i både Ulaanbaatar og Beijing, hvor man fastlagde en handlingsplan og studerede forskellige restaureringsmetoder. Desuden foretog et hold arkæologer fra Det mongolske Videnskabsakademis Institut for Historie og Arkæologi en udgravning inde i tårnet i perioden juli-august 2014.

Under udgravningsarbejdet fandt man et antal genstande som fx en mindeinskrift skrevet på papir og papyrus, et Buddhabillede malet på bomuld, silke, en lervase, buddhistiske genstande, skeletdele fra dyr og andet. Mere præcist blev der fundet 82 stykker papir og papyrus, 4 stykker buddhistiske bomuldsobjekter med tibetansk skrift, 2 stykker af en Buddhafigur, 7 dele af en pyramide, 119 fodrodsknogler og 9 fodrodsknogler med prægning. Alle fundene blev konserveret ved Centret for Kulturarv.

Desuden blev der fremstillet et transportabelt stillads til restaureringen, og et mongolsk-kinesisk team undersøgte tårnets nedbrydningstilstand som grundlag for restaureringsprojektet.

Fra februar til september 2015 færdiggjorde Centret for Kulturarv og Det kinesiske Akademi for Kulturarv tegningerne til projektet og fremlagde det for interessenterne. Materialerne til restaureringen, ler, sand og skærver blev hentet lokalt. Der blev fremstillet mere end 10.000 mursten og første etage blev genskabt.

Fra maj til september 2016 blev de afsluttende arbejder udført, herunder forstærkning og udvidelse af tårnets fundament, retablering af 1.-6. etageadskillelse, fornyelse af træsamlinger, genopbygning af taget og etablering af drænrør for at undgå vandskader. Der blev monteret metalstænger for vinduerne og indsat en dør for at forhindre biologisk forurening. Endelig blev det restaurerede tårn afleveret til den lokale administration og den ansvarlige kulturinstitution.

Under arbejdet med restaureringen blev alle relevante regler og metoder fulgt, fortalte Centret for Kulturarv. Det 3-årige restaureringsprojekt blev udført i overensstemmelse med hovedprincipperne og anbefalingerne fra *International Council on Monuments and Sites* (ICOMOS).

Inden restaureringen var 60% af tårnet nedbrudt, og alle dele af tårnet med undtagelse af taget blev genskabt i deres oprindelige skikkelse. Især må det fremhæves, at de anvendte råmaterialer alle blev udvundet lokalt, og murstenene fremstillet tæt ved tårnet.

The Mongol Messenger
07(1334):7 – 17.02.17

Kherlen Bars tårnet før restaureringen.

Fodspor efter sauropod

Fundet blev gjort i august 2016 af en mongolsk-japansk ekspedition.

Verden har endnu ikke glemt den sensationelle opdagelse af en 1500 år gammel mumie, der bar nogle Adidaslignende sko. Nu kommer så nyheden om fundet af det største fodspor efter en dinosaur i Mongoliets Gobiørken. Nyheden fik endnu engang verden til at imponeres over Mongoliets palæontologiske og arkæologiske rigdom. Det er ikke første gang, der er fundet ekstremt sjældne arkæologiske genstande eller fossiler af dinosaurer i Mongoliets Gobiørken.

Denne gang var det en fælles mongolsk-japansk ekspedition, der rapporterede om det største dinosaurfodspor, der nogen sinde er fundet i Mongoliet. Ekspeditionsmedlemmerne, der bestod af ca. 10 videnskabsfolk og palæontologer fra Det mongolske Videnskabsakademis Institut for Palæontologi og Geologi og det japanske Okayama Universitet for Naturvidenskab, var i færd med at udforske områderne ved Manlai og Khanbogd Sum i Ömnögov Aimag, da den mongolske forsker B. Mainbayar opdagede et stort dinosaurfodspor, som menes at stamme fra en *titanosaurus*, en stor planteædende dinosaur med en meget lang hals, lang hale, lille hoved (i forhold til resten af kroppen) og fire tykke, søjleagtige ben.

Det enorme fodaftryk, der er 106 cm langt og 77 cm bredt, blev afsat for mere end 70-90 mio. år siden, sagde Kh. Tsogtbaatar, chef for det palæontologiske institut og leder af ekspeditionens palæontologer: »Opdagelsen blev gjort i midten af august i 2016. Nu forsøger vi at få stedet til at opnå status af beskyttet område. I øjeblikket er det under døgnovervågning.« Der er sat et hegn op for at beskytte det enestående historiske objekt.

Det mongolske Videnskabsakademi og Okayamauniversitetet har samarbejdet gennem flere år. »Fordi det er et så velbevaret fodaftryk og har en længde på over en meter med tydeligt aftryk af klørne, er dette fund yderst sjældent«, kunne man læse i en udtalelse fra det japanske universitet.

»Forskerne er forbløffede over, hvor velbevaret fodaftrykket er, dets alder taget i betragtning. En voksen titanosaurus var normalt 30 meter lang og 3-4 meter høj. Fodaftrykket af denne dinosaur hører til titanosaurusfamilien af sauropoderne. Det firbenede dyr blev første gang beskrevet af Lydekker. Arten vides at have levet udelukkende af planteføde, som dyrene fandt i de højeste trækroner. Dyret var med sin lange hals det eneste af sin art. Titanosaurusens unger vejede fra 3 til 4 kg ved fødslen og kunne på få uger nå op på 30 kg. Det tog 20 år for ungerne at blive til voksne individer«, skrev magasinet *Chronicle Council*.

Kh. Aminaa
The Mongol Messenger
40(1315):7 – 07.10.16

DMS nyt

Ordinær generalforsamling 4. marts 2017

Referat

Generalforsamlingen blev afholdt i Bispebjerg Kulturcenter i København NV. Der var 35 medlemmer tilstede ved generalforsamlingen.

(1) Valg af dirigent

Formanden bød velkommen og foreslog Kurt L. Frederiksen som dirigent. Kurt blev valgt af forsamlingen, hvorefter han overtog ledelsen af mødet.

(2) Formandens beretning

Formanden afgav sin mundtlige beretning. Den skriftlige beretning er optrykt i Ger 97. Forsamlingen godkendte beretningen.

(3) Regnskabet for 2016

Kassereren fremlagde og gennemgik selskabets regnskab for 2016. Herunder blev der redegjort for afslutningen af Jubilæumsregnskabet og de besparelser, der er gennemført bl.a. på Gers trykning og porto. Under diskussionen om økonomi var der flere, der gav udtryk for, at de fortsat ønsker at modtage Ger på print. Regnskabet godkendtes.

(4) Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent for 2018. Dette blev godkendt af forsamlingen.

(5) Forslag til vedtægtsændringer

Formanden begrundede de foreslåede vedtægtsændringer. Det blev fremført, at det var uhensigtsmæssigt helt at fjerne en bestemmelse om forslag til generalforsamlingen. Forsamlingen var enig heri. På den baggrund blev følgende vedtægtsændringer godkendt:

§ 8: Generalforsamling

Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed. Der afholdes ordinær generalforsamling én gang årligt senest 1. maj.

Forslag, der af medlemmerne ønskes taget på dagsordenen for den ordinære generalforsamling, skal skriftligt indsendes til bestyrelsen senest 2 uger før generalforsamlingen.

§ 13: Medlemsmøder

Stryses: Til almindelige møder kan medtages gæster mod betaling af gæstekort på 20 kr.

Ny § 16:

Hæftelse og tegningsret

For de forpligtelser, der påhviler selskabet, hæfter alene selskabets formue. Selskabet tegnes af formanden og kassereren i forening.

(6) Valg af bestyrelsesmedlemmer

På opfordring præsenterede de tilstedeværende fra bestyrelsen sig kort. På valg var: Elisabeth Victoria Friis, Bettina Gram, Lars Højer og Bulgan Njama. Alle var villige til genvalg og blev valgt af forsamlingen.

(7) Valg af suppleanter

På valg var: Ann Fenger Benwell og Morten A. Pedersen. Ann Fenger Benwell genopstillede og blev valgt. Efter indstilling fra bestyrelsen stillede Chalotte Vad herudover op som suppleant. Chalotte Vad, som bl.a. er initiativtager til projektet Khovsgol Andelsmejeri, præsenterede sig kort. Chalotte blev ligeledes valgt af forsamlingen.

(8) Valg af revisor

Selskabets revisor Britta Tvede Hansen ønskede ikke at genopstille. Bestyrelsen indstillede i stedet Povl Anker Andersen, som i en årrække har været regnskabsfører og frivillig

i selskabets NGO-projekter. Povl Anker præsenterede sig kort og blev valgt af forsamlingen.

(9) Indkomne forslag

Der var ikke indkommet forslag fra medlemmerne, men under punktet blev det fremført, at dele af Mongoliet for tiden er ramt af *dzud*, og selskabet kunne overveje, om man i lighed med tidligere tilfælde skulle gøre en særlig indsats. Forskellige muligheder og synspunkter blev fremført, og formanden konkluderede, at bestyrelsen ville tage en principiel drøftelse af forslaget på førstkomende bestyrelsesmøde.

(10) Eventuelt

Rolf Gilberg gjorde opmærksom på, at DR dagen efter sendte en dokumentarudsendelse om Knud Rasmussen, hvor selskabets æresmedlem nr. 1 bl.a. medvirkede.

Forårsfest i Tsagaan Sars tegn

Efter generalforsamlingen præsenterede Wendy Rahbek Thomsens 10. klasse elever fra Store Heddinge Skole deres miniprojekter om samarbejdet med skolen i Erdenebulgan. Det var spændende at opleve de unge menneskers nyvakte interesse for Mongoliet.

Forårsfesten lå i år tæt på det mongolske nytår, og en gruppe af vores herboende mongolske venner havde lavet et kæmpearbejde med stegt lam, gode salater og ikke mindst ca. 1000 *buuz*! som blev fortræret med stor begejstring af de 65 voksne og 16 børn. Aftenen var på festlig vis krydret med både Tsagaan Sar quiz, dell-modeopvisning og populære mongolske sange fremført af den i Paris bosiddende Tamir. Bestyrelsen vil gerne takke de mange, som dels knoklede med forberedelserne, dels var med til at skabe en fantastisk årsfest.

Henrik Madsen

Generalforsamlingen blev på myndig vis styret af Kurt L. Frederiksen til venstre. Til højre sidder formand Henrik Madsen med kasserer Jan Koed i midten.

Foto: Bettina Gram

Der deltog 35 medlemmer af selskabet i årets generalforsamling, som blev afholdt i Bispebjergs Kulturcenters mødelokaler i København NV lørdag den 4. marts.

Foto: Jan Koed

Efter generalforsamlingen præsenterede seks elever fra Store Heddinge Skole deres projektarbejde om Mongoliet. Eleverne håber at kunne rejse penge til en studietur til Erdenebulgan senere i år.

Foto: Jan Koed

Mongoliets konsul til Danmark og medlem af bestyrelsen, Michael Haslund-Christensen, holdt festtalen under middagen.

Foto: Jan Koed

Sangeren Tamir var fløjet fra Paris for at underholde festdeltagerne med europæiske og traditionelle mongolske sange, som gjorde stor lykke ikke mindst blandt mongolerne.

Foto: Bettina Gram

Vore mongolske venner var særdeles aktive i forberedelserne til årets fejring af foråret og Tsagaan Sar. Fra venstre til højre ses stående Eegii, Monica, Zaya, Undra, Tseegii, Tamir, Tsatsal og Bulgan.

Foto: Jan Koed

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- Medlemsmøde 141

Onsdag den 31. maj kl. 19-21

Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Kvinden i geren

Nomadernes tid følger solen og ikke uret. Dagen starter ved solopgang med malkning af husdyrene, hvilket om sommeren sker ved 5-6-tiden om morgenen. Derefter brygges der te, og dagens mange andre gøremål kan begynde.

I sit foredrag kredser etnograf og cand. mag. i museologi **Erdenechimeg Minjuurdorj** om den mongolske kvindes daglige gøremål, forskellen mellem pige og kvinde og kvindernes traditionelle familieopgaver, hvor sommeren er den mest aktive tid.

Hun beskriver den mongolske dell: de forskellige modeller, hvordan de sys og af hvem. Foredraget afrundes med en gennemgang af den mongolske ger og ildstedet, som symbolsk er knyttet til kvinden og hustruen. Foredraget holdes på dansk.

Bestyrelsens konstituering på bestyrelsesmødet den 4. april 2017

Alle ønskede at fortsætte med deres formelle ansvar, og bestyrelsen konstituerede sig derfor således:

Formand: *Henrik Madsen*

Næstformand og projektansvarlig:
Bulgan Njama

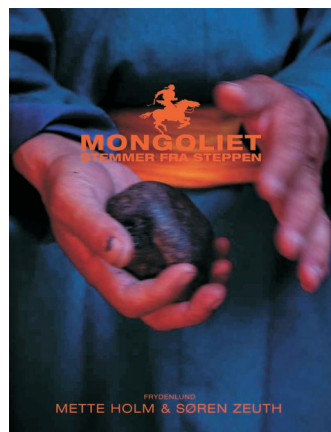
Kasserer og redaktør: *Jan Koed*

Sekretær: *Henrik Bo Thrane*

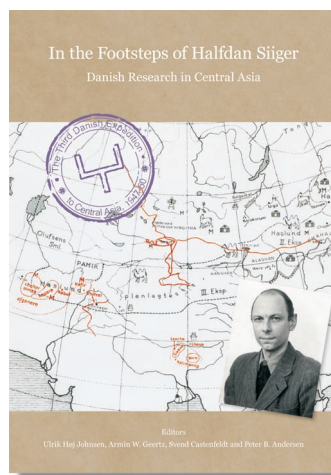
Websideansvarlig: *Lars Højer*

Dzud-situationen: På baggrund af drøftelsen på generalforsamlingen var bestyrelsen enig om, at det ikke er noget selskabet skal engagere sig yderligere i. Det er ikke inden for selskabets kompetenceområde at yde katastrofehjælp, og der er i dag et stort backup i Mongoliet, som træder i kraft, når der er problemer.

HM

Bogen formidler et levende indtryk af Mongoliets udvikling fra étpartistat til parlamentarisk demokrati og markedsøkonomi gennem de sidste 25 år samtidig med, at den beskriver de grundlæggende træk ved den mongolske kultur. Bogen kan erhverves ved at overføre 200 kr. til bankkonto 1551-7841582 eller MobilePay Jan Koed 23421128. Du vil modtage bogen portofrit i løbet af få dage. Husk afsenderadresse!

Som religionshistoriker deltog Halfdan Siiger (1911-1999) i Den 3. Danske Ekspedition til Centralasien 1947-1950 under ledelse af den danske opdagelsesrejsende Henning Haslund-Christensen. På Moesgaard Museum blev der november 2011 afholdt et symposium om Halfdan Siiger og hans forskning i 100-året for hans fødsel. Deltagerne var Siigers elever og andre, der havde beskæftiget sig med samme emner som Siiger. Et år efter mødet blev det besluttet at samle materialet i en bog på engelsk. Da ikke alle foredrag umiddelbart kunne bruges direkte i bogform måtte en del af deltagerne omskrive deres bidrag. Endelig i maj 2016 lå den færdige bog på bordet til en pris af 175 kr. Bogen findes også som e-bog. Den sælges fra Moesgaard Museum i Aarhus. Et kapitel fra bogen, 'A Mongol Shaman Curse' af Rolf Gilberg vil blive bragt i et kommende nummer af Ger på dansk i en revideret og udvidet udgave.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby